

Deze tekstuitgave is vervaardigd door medewerkers van de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal o.l.v. Nicoline van der Sijs en Hans Beelen. De tekstuitgave vormt een onderdeel van de elektronische Woordenbank Nederlandse Dialecten (eWND), op www.meertens.knaw.nl/dialectwoordenboeken/

{p.1}

LIMBURGSCHE SPREEKWOORDEN EN GEZEGDEN
VERZAMELD DOOR WILLEM H. BOURS

{p.3}

Limburgsche spreekwoorden en gezegden verzameld in Banholt en omstreken
DOOR

WILLEM H. BOURS

DRUKKERIJ LIMBURGSCH DAGBLAD, HEERLEN

{p.5}

In spreuken en gezegden van het volk vindt men veel levenswijsheid, vaak duur gekocht door onze voorouders of met schade en schande ondervonden, en ziet men de volkspysche getoetst, onbetaalbaar voor hen die er hun nut uittrekken en het bestuderen.

De spreuken en gezegden zijn vaak levensregels geworden voor het volk.

We vinden in den aard van spreuk en gezegde het klaarste bewijs dat ons volk zich gaarne, en méer wel dan elders buiten onze Limburgsche gewesten, uitdrukt in beeldspraak, zijn taal zoo geestig buigt en verbuigt naar de min of meer intieme of eigenaardige bijzonderheden, 't gesprokene doorgaans kruidt met z'n stiel, folklore, enz. En dit is voor geheel Limburg gemeen. Al beïnvloedde 't hier het Waalsch, elders het Duitsch, het Brabantsch of het Hollandsch zijn deel.

Voor den grooten oorlog noteerden we reeds een groot deel van onze verzameling nauwkeurig en direct uit den volksmond te Banholt-Mheer en omstreken. Doch dan bleef het liggen, tot voor enkele jaren een bekend Limburgsche folklorist ons ten zeerste aanraade 't werk eens áf te maken. – Nu kwamen wij op eenige moeilijkheden: het dialekt. Niet de schrijfwijze ervan; maar in onzen hoek verschilde zich het dialekt van voor-den-oorlog met het thans gesprokene. En zelfs op de getypeerde spreuken en gezegden had het invloed gehad. - Door de ligging van onzen hoek in het oud-Dalhemmerland, was het van ouds nog als het ware samengegroeid met het Belgisch gedeelte van dit land. 's Graven-Voeren en andere dorpen over de Belgische grenzen spraken hetzelfde dialekt, en men had er gemeenzaam zijn marktplaatsen en plaatsen van uitgang te Dalhem en te Aubel. In den oorlogstijd werd dit Gulpen en Maastricht. De grensbelemmeringen en de paspoortenbeslommingen en vooral de douane waren ná den oorlog schuld, dat dit zoo bleef: de oude marktplaatsen kwamen in vergetelheid. Men was nu georiënteerd op Maastricht en Gulpen.

De omgang met andere streekgenooten had zijn invloed op taal en uitdrukkingen. Men nam {p.6} Gulpener en Maastrichter "deelen" op. Pjàard en pjàrd werd pèèrd; jarpele, aardappelen; jaard, wèèrd; gàn, gen; enz. Waalsche woorden en op 't Waalsch geschoeide gezegden raakten half in vergetelheid; zoo gebruikt men zelden meer: hèè es op rabot; men zegt nu: hèè es spanzeere.

Men zal dit merken in onze verzameling.

Maar laten wij de muziek, de humor, het optimisme, het pessimisme, de plastiek, en wat er al zit in onze Limburgsche beeldspraak aan rytme en gedachtenbouw, hoog houden, en het blijven beoefenen! {p.7}

I. Ontleend aan geboren-woorden, leeftijd, enz.

Dèè es oonder eine paumestroek oetgekrôpe (bv.: in Bannet) = die werd geboren (te Banholt). Men vertelt hier den kinderen meestal dat men de kleine kindjes vindt onder een palmenstruik.

Hèè heet de keendersjoon oetgedaon = z'n eerste H. Communie gedaan. Men bedoelt: de Plechtige Communie.

Ziene ouwe heet hum good deroonder gehoefd = hij groeit goed.

Dèè is in gene bôsch oetgebreuid = slecht opgevoed.

Doe bes nog neet dreug achter gen oere = je komt pas kijken.

Hèè es in der lange roezekràns = hij is getrouwd. Getrouwd zijnde bidt men meer ('s avonds het rozenhoedje beter en langer van duur daardoor) dan als men jong of vrijgezel is.

Went de broed om den elter geit, reupt de papegey (ook korte plezier en laank leid) = trouwen is houden.

Steefmêm makt steefbaa = 'n tweede huwelijk is vaak slecht voor de kinderen.

Avent of geine kavent, eech mot ein kavouw hubbe = ik was graag getrouwd.

Eentrouw es oetrouw = introuwen duurt gemeenlijk niet lang.

Hèè (zèè) hat eine roop gehad = is gevraagd ten trouw.

In de reup = in ondertrouw.

Eine ouwe bok en ein jong mèt ès aljaors get = spottend gezegd, wanneer een oudere man met een jonge vrouw trouwt.

Ein liek en ein broëd moote allebei et hoes oet = introuwen deugt niet.

Der oethoot es an em = hij wordt weer jong.

Das evvel gei keend mie = die is oud genoeg.

Dèè kriegt nog baktan = hij wordt hoe ouder hoe gekker.

Al wat mit de ouge toew gebore iard, zièt snachs = hou u in acht voor hen die kwazie {p.8} niets willen opmerken, die met de oogen opvallend neergeslagen lopen.

Dèè et langste laeft, môt de verke heuje = die 't langst leeft, heeft alles.

't Es geinen aezel dèè niks en kint, mê dèè niks en liërt = nooit te oud om te leren.

Dè es ram op, Dè es ratsekaal op = hij is heelemaal versleten.

Dèè hat geine spuuj mie = betekenis als voorgaand.

Zoe òòd es zing hàn, mê neet es zing tàn = ge behoeft den ouderdom niet te weten.

Vrowluuj van dertig jaor valle neet mië in der smaak = 'n spottuitdrukking. Een vrouw moet voor 'r dertigste jaar zijn getrouwd.

Dèè bang es veur òòd te weerde, moot zich jonk laote hange = heb respekt voor den ouderdom.

Dèè wèèrd òòd wie Mettusalem = stokoud worden.

Oonder en boove oet de brook, en zeet nog dr een = flink uit de kluiten gegroeid.

Hèè hat de veer (vief, enz.) veur genne kop stoòn = is 40 (50, enz.) jaar oud.

Zië hat der wagem opgeslaage = een voorspoedige bevalling.

Zië hat de kar uemgebreyt = behalve het contrarie van bovenstaande, ook een voortijdsche.

Laot ze meister en ze schiete deech later op genne kop = verwen uwe kinderen niet.

Dèè es joonk woore ee' Sint-Gittere = geboren in St. Geertruiden. (Ook gehoord met 'n andere plaatsnaam).

Aagetrouwd es aageplakt = schoonouders genieten doorgaans niet die achting, enz. welke men eigen ouders toedraagt.

Eeder weït wao hèè geboore es, mê neet wao hèè stèrft = de toekomst is voor elkeen verborgen.

Diej hat der bieje gestoke = voor een aanstaande moeder.

Der bieje es an et zwerme = geboorte op komst.

Dao es der bieje oetgevloge = een kind ter wereld gekomen.

Veul geluk mit diëne neuje kreest = gelukwensch na het doopsel.

In tied van noëd mot eeder duipe = in tijd van nood is veel geoorloofd.

Hèè is duer zien haore en jaore eweg = begint oud te worden. {p.9}

't Es eine schoene (en schrauwen) ouwer = heel oud.

Dèè wèt niks es van zien siëske = jonggezellen en kinderlooze gehuwden weten niks over de zorgen en het leed vaak in 't groot gezin.

Trôwe es hôwe = 't huwelijk is onverbreekbaar.

Diej hange in de leuët, Diej hange in de dop = zijn veil; ook meer spottenderwijze gezegd voor huwbare dochters.

Zuekt dieng maät wièt en dieng vrow nabiej = 'n "ouderwetsche" raad.

Familieblood vriejt zeech good, familietrôw es gei geluk = als men in de familie trouwt brengt dit zelden geluk.

Ei joonk wief bie eine jonge kèël = jong bij jong, oud bij oud.

Eine auwe kèël en ei joong mèt, es al jaors gèt = spottende op voorgaande spreuk.

Ein aut wief en eine joonge maan, kuemp niks goods vaan = als voorgaande.

Dao es de bleik gestoole = bij 'n huwelijk.

II. Ontleend aan sterven, ziekte enz.

Der doëd hat altied eng oerzaak = stereotiep gezegd.

Went der doëd zeech dermet beemeujt, helpe gein droeke mie = ongeneeslijk verklaard; 't is afgeloopen.

Eine joonge minschj koon sterve, mê eine n'ôwe moët sterve = als stopwoord gezegd; daaraan doet men niets.

Et sterve mië luuj onder de zestig es derboove = 'n gezegde.

Der rejt weelt sterve moot rejt laote èrve = wees rechtvaardig.

November naat maakt vette kerkhuef = verhoudingswijs genomen sterven in November, als ongunstige maand, de meeste mensen.

Dèè heeldt oetvaart = opruiming. Ook b.v. in 'n herberg, na sluitingsuur.

Dèè heet de lepel neergelagd = die is gestorven (in de beteekenis van pas-gebeurd-zijn).

De piep gong um oet = beteekenis als hierboven.

Hèè es der hook um = beteekenis als hierboven doch meer in den zin dat 't gauw gebeurd is.

Hèè es bie Slevenier = beteekenis als hierboven, doch meer bedoelende op 'n braaf iemand. {p.10}

"Fini" zaag der Welse Piejaer, mê doe laefde hèè nog = het is 't einde.

Hèè ligt op schjôf = is afgelegd. (Schjôf = schoof, stroo).

Euver èèrd ligge = een lijk tusschen overlijden (of beter: afleggen) en ter begrafenisvaart.

De groove beijen = ter begrafenis vragen.

Hèè es nao pieringelendsje = hij is begraven.

Dèè es aerdvoel = reeds lang al begraven.

Hèè is ripsch = hij is dood (van: R.I.P.)

Hèè es pritsch = hij is dood (men gebruikt 't meer voor iemand die je wel goed kent, maar waar je niet zoo zeer mee omgaat).

Hèè geit de gèrd aaf = hij sterft. (De gèrd is 'n boonenstok; als de boon de gèrd afgaat, sterft de plant!)

Slevenier hat dèè vergaete = voor iemand die stokoud is.

Niks es gauwer vergaete es eine doeje mins = uit 't oog, uit 't hart.

Dat es eine nagel an mien doëdskis = dat is mij een uitermate groot verdriet.

Hèè steit mit eine voot in et graf = hij is lijdende, of: gebrekkig.

Et beumke groët, et men'ke doët = dat beleef ik niet meer.

Os gebore zal ôs sterve = voor 'n aartsdommerik.

Dèè it mer zoeveul wie ein kranke muschj = minne appetijt.

Et zeèt in et hoùt = 't is een erfelijke kwaal.

Dèè gezond wilt laeve, moot et gaat wind gaeve = met kieskeurig te zijn in 't eten, haalt men juist de ziekte op 't lijf. Ook in de woordelijke beteekenis gebruikt als stopwoord.

Het zuut de ingelkes ien gen himmel = 't kind heeft de stuipen; gezegd, als men het kind daarbij opgeeft.

Hèè huurt der meische koekoek neet mie fleute = voor een borstlijder.

Zoë reijt wie ei snoor wat meech oet de tesj heengt = voor een erg krom-gaand persoon (ook in andere beteekenissen gebruikt).

Broelofsdaag en begraafnisdaag maake bliej luuj = wordt spottenderwijze gezegd.

Et kuempt met et poond en vertrekt met de oons = gauw ziek, maar niet gauw gezond.

Zoë dämpig wie ein oòd peerd = kort-ademig.

Zoë bleijk wie eine doeje = erg bleek.

Dèè hubbe ze der heilige Olieg braajt = is bediend.

Niëmen steerf wienië hèn weelt = de dood komt onverwacht. {p.11}

Eine piering steerft nog niet gähn = iedereen heeft een aangeboren vrees voor den dood.

Der doëd loort neet nao de tan' = (tanden) de dood spaart niemand.

III. Ontleend aan tijdbepaling, weersgesteldheid, enz.

Miërtsje zon en Apreelsje weend, es sleijt veur et keend = 't weer in deze maanden is wispelturig.

Miërtsje leejt dougt neet = als boven.

Sint Teunis es eine iesmèeker of eine iesbrèeker = 17 Januari meestal ijs.

Makt Sint Teunis de Bruëk, sint Bastejaan sleit ze stuëk = 17 Januari ijs: 20ste dooi.

Es et Gooje Vriedag vruust, bevruust d'rnao niks mië = 'n boerengezegde.

De weentervleederkes vleege = 't sneeuwt.

's Zoondes oonder de Vreumès gieft de hiël weëk mèst = regen op Zondagmorgen, geeft de heele week slecht weer.

De stoof brênt kreije = Vorst op komst.

De Gooj Weëk hat nog noëts gedougd = gemeenlijk smerig weer in de Goede Week.

T'es wèèr van Esj-goonsdag – Ook: **et wèèr van Esj-goonsdag heelt de hiël Vaaste** = den meesten tijd in de Vasten hebben we 't zelfde weer gelijk we 't hadden op Aschwoensdag.

T'es reejtige (ook: reegtige) biës, = een kille noorderwind. Ook: **Kempdüvel** voor de beteekenis meer van: schraal.

Dèè hat huuj weend en murrege biës = erg wispelturig. Biës, noorderwind.

Das ter gaanse parapluu = de heele zaak; de heele mikmak.

Wie duuster ee gen naajt wie korter a gen dag = hoe later de nacht, hoe donkerder. Doch ook te eerder bij het licht, of den morgen.

Et hat eine roeje baand an der Maaskaant (Zuid-West) = Verandering van weer op komst. Ook gehoord, met persoonlijke beteekenis.

Es et veur den einen rèègent, druept et veur den aandere = Gods weer is voor elkeen.

De jaoren elf zuent drueg jaore = volgens 'n oud volksgezegde zouden de jaren van elf of met 'n meervoudige er van felle droge jaren zijn. 1911 en 1922 spreken duidelijk ten gunste van dit gezegde. 1933? ... {p.12}

T'es gei weëterke zoe klaor of et moijert al ens = overal valt al eens 'n twistwoordje.

Das et wèèr veur de sweatvuuj = regenweer.

Das et wèèr veur de laate kwakkerte = regenen zonder eind. Half en eind Juni regent het vaak, en eveneens vaak langeren tijd; men heeft boerenspreuken die zeggen omtrent: Op sint

Pièter en Paulusdaag règent et gân. Sint Jaan es ene regemaan. Règent et met sint Medaar da' règent et Viertig daag; règent et met sint Viet da' règent et altied.

Et wèer geit aaf = behalve de directe beteekenis, ook: de zaak zal veranderen.

Het licht geit oet = 't wordt avond.

Ich moot de kouw in = slapen gaan.

Et sniejt dat et roukt = 't sneeuwt bar.

Et vroom dat de eike kràkte = strenge vorst.

Slevenier brùyt et sjôtelwater oet, of: **Slevenier goeit et sjôtelwater oet** = wat regen.

Mit sint Meertens bronk es et good kùül plante = Zondags na Pinksteren regent 't gemakkelijk.

Van soppesdaag bis 's aovens = van den morgen tot den avond. Eertijds gebruikte men 'n soepsoort bij 't morgenbrood in plaats van de nog onbekende koffie.

Dèe heet de koekkoek heure fleüte = is de lente gewaar geworden.

Tusse et dort en et greunt = tusschen dag en avond; ook voor: stiekum.

Doe höbs et auch neet laote waeje wie et kòöre bleujde = niet alles op z'n tijd gedaan.

Alles op ziene tied en bookeskook in de herrefs = alles op zijn tijd.

T'es kermis in de hel = het regent en de zon schijnt.

Der düvel sleit zien wief = beteekenis als hiervoren.

Sniët et in genne sliëk, da' vrüst et geliek = komt bij nat weer sneeuw, dan zal de vorst niet uitblijven.

Daamp es de moör va' alle waer = mist kan goed en slecht weer brengen. (Moör = moeder).

Eine murgesrègen en eine ouwewievesdaans doören neet lang = als de dag inzet met regen, zal 't gauw genoeg opklaren.

Dee vluugt oet mit de üle = die is steeds te laat.

Heul euver treul = hals over kop, uiterst gehaast. Ook: **hausbrekende nak** (halsbrekende nek, bedoeld: halsbrekende haast).

Es de üle preiken = nooit. {p.13}

Noe es et kien = nu is 't uit; gedaan.

Veer komme nao Nòrbeek aan et vare = droogte is op komst; in Mheer en Banholt en omliggend moest men, bij aanhoudende droogte, varende het water halen te Noorbeek aan de bekende Sint Brigitta (Sint Brieje) bron.

Sinte Brieje bron gift veül = droogte is op komst. Schijnbaar een tegenstrijdigheid, doch men beweert immer, dat de Sint Brigitta-bron, wanneer er droogte op komst is, méér geeft.

De appelle húbbe de letste wiejing = na 8 September is 't beste hiermee geweest. Ook bedoelt men: 8 September is voorbij.

In den doon van (b.v. Miërt) = omstreeks (Maart).

In enne wisch waor et langs = in een vleug was 't voorbij.

Das ei marülle waer = warm en regenachtig weer in April.

Noe spreenge de marülle = voedzaam weer; marülle zijn eetbare champignons.

Sint Maties-bronk règent et gähñ = 'n weergezegde.

't Es Lieve-Vrouwe hauf-vast (of: **Slevrouwe haufvast**) = 25 Maart.

Sint Gillis es enne berve kèël = met 1 September is de middagrust voorbij.

Sint Meertens zomer vluugt = 't is nazomer.

Apreel es eng op der steel en Mei twië = middagrust voorheen 1 of 2 uur.

Paosche in Miërt, es alles verkiërd = als Paschen in Maart valt gaat alles "verkeerd"

Apreel moot Mei aore lievere = in dien tijd moet het gewas het doen.

Heul tres meul tres op et Bergerveld = wind, spottende gezegd.

Joonek leejt; oodd leejt = eerste kwartier; laatste kwartier (van de maan).

't Broonkt en kon neet an de geng komme = bewolkt, doch zonder regen.

't Es mêr koej loojt = beteekenis als voorgaande.

't Hat doonderkôp in gen loojt = onweervoortekens.
't Es ei wèèr of et van de hôn gemakt es = een hondsweer.
't Es wèèr wie de luuj, die douge ooch neet = geen best weer.
Et raegent oet eine schôtelsplak = 't regent gemakkelijk.
't Es ei schelmenwèèr = nacht of avond met forsche wind en regenvlagen (waarin de "schelmen" uittrekken!) {p.14}
't Druügt nog geine hoond = erg nat in het veld.
Hèè es verhageld = bedorven.
't Vruust tussche maan en vrow = 't wintert flink.
't Es ei wèèr wie um de Keersmês = koud en nat in den zomer.
Sleveniër bemeujt zich neet mië mit et wèèr = gezegd bij een aanhoudend akelig of slecht weer.
Es et steygood bleujt, es et altied speets = eind April is het altijd koud.
Et wèèrd zwart a genne endepoel = in het Zuid-Westen.
Zoë schrao es de naach (bij versterking zegt men: nàcht) = erg guur.
Zoë klaor wie der mònd = heel klaar.
Zoë fao wie der bleeksem = erg valsch.
Weend ee gen aavent es veurdeil, mê bies neet (bies, Noorderwind) = alle wind is niet goed.
Went de zon op de keerse schient, moot de schiëper de eurte bewaare = helder bij Lichtmis, deugt niet.
Slevrouw reùpt de zwerbele en schjikt ze terüg = rond 25 Maart (O. L. Vrouw Boodschap-feest) komen de zwaluwen, en vertrekken rond 8 September (O. L. Vrouw Geboorte-feest) weer.
Kumpt de bronk va Sint Merte ingeroësche, da kumpt die van Mhèèr ingebroësche = is 't op den 1sten Zondag na Pinksteren goed weer (dan trekt de bronk van Sint Margraten), dan hebben we op den 2de Zondag na Pinksteren (dan trekt die van Mheer) slecht weer.
Sint Lambert bringt et zôtkleed = dan beginnen de boeren te zaaien.
Sint Bèrb geit mit ei wit kleid nao de bal = op 4 December hebben we meestal sneeuw.
Sint Lusiej, de kôrte daag op ziej = Sint Lucia voorbij (13 Dec.) beginnen de dagen te lengen.
Went de daag lengen, dan strengen ze = wanneer de dagen lengen, dan wintert het te feller.
Drieköninge ene, 't es geng; Leechmès twië, 't es mië = op 6 Januari zijn de dagen nog géén uur gelengd, en op Lichtmis, 2 Febr., daarentegen twee.
Wèè boëne wilt ête, mòt Sint Joeb neet vergaete = op 17 Maart de vroegste boonen planten.
Keersmis i genne klië, es Paosche i genne snieë = groene Kerstmis geeft witte Paschen.
Sint Katrieng deit de verkes pieng = rond Sint Katarina (November) is 't de beste slachttijd. {p.15}
Veur Sint Jàan huij, dernao mèst = na 25 Juni krijgen we meer regen dan mooi weer.
Es et Keerskeënsche es gebore, hubbe de appele der smaak verlore = stopwoord, als men zegt dat de appels niet lekker meer zijn (na Kerstmis).
De appele hubbe gouwe stertjes = de appels worden raar, bedoelende dat de tijd er voor weg is (met stertjes is bedoeld: staartjes).
Weend i gennen' aovend geeft ei good appeljaor = laat 't 's avonds maar wat waaien, zoo slecht is dat niet (voor den appeloogst).
Met Sint Jakob of Sint An, 't kòrën i gen schjuur of ban = bedoelende op de beste maaitijd van 't koren.
Vriedags waer es Zondags waer = zooals het weer op Vrijdag is, hebben we 't meestentijds ook op Zondag.
Ich gaon, al raegent et ow wiever = ik ga, trots alles (trots 't slechte weer).
't Es zòu wèèr = smerig weer.

't Es hondsdaage waer = het kan (of wilt) slecht regenen.

Nieëvel in gen daal, good waer euveraal = als de nevel in 't dal hangt, is (of wordt) 't goed weer.

Es et hommelt en raegent, es et waer gezaegent = gezegd in den zomertijd bij 'n frische, korte hommelbui.

Et klèènt – et meult – et stubt – et vaegt – et hèlt = voor: 't regent naar gelang de aard en de sterkte van den regen.

Maria Siep rèègent viërtig daag = als 't op 2 Juli regent, dan regent het 40 dagen (Siep, sijn: goot).

Es et den iëersten Mei rèègent, voelle de keerse = regen op 1 Mei op de kersenbloesem, is slecht voor de vruchtafzettingen.

Keersmis op gen lèn, Paosche a gen brèn = Kerstmis mild, is Paschen koud.

Jao, doew!..... doew laog ouch sniej = voor: toentertijd (spottend ofwel niet-geloovend gebruikt).

Der weend steit op en geit sloepe mit de hoonder = 's morgens en 's avonds waait 't gemeenlijk 't zelfde.

Eine raegenboog en drij daag good waer = 'n weervoorspelling.

Es de mugge daanse, kump good waer = muggendans voorspelt mooi weer.

Der mònd speult kloekepiep = voor 'n wolkachtigen avond; de maan schuilt achter de wolken. {p.16}

Miërt(s) hat eine kop of eine start = begin óf einde Maart hebben we vuil weer.

Murreges-regen en ow wieverdaans doren neet lang = als 't 's morgens regent heet 't de grootste kans dat de regen met den dag gauw ophoudt.

Dao slüènt ze zich met drieje (veere, enz.) = de klok slaat drie, vier, enz.

De han' zweite mich, et kumt aander waer = er is verandering op komst.

Et Miërtsj graas vreet Apreel deur gen naas = bij veel Noordenwind in April.

Miërtsj keent mer neuge zomersje daag = in Maart meinige zonnige dagen.

Dèè hat tied te verkoupe = altijd tijd genoeg.

Der rouk sleet aaf = er is regen op komst.

De stein druüge neet op = beteekenis als voorgaande.

Dat stong op der hoonderdjeürige kalender = dat is onmogelijk, althans de eerste 100 jaar niet. Volgens het boeren-bijgeloof komt alle 100 jaar hetzelfde weer op denzelfden dag.

Sint Tomas der korste daag en langste naajt = op 22 December.

Went Apreel zeech koëd makt es et der schròtste van alle maonde = gezegd als April z'n kuren "toont".

Apreelschje règen breenkt Meischje bloome = regen in April is voordeel.

Wie mië snieë ee genne weenter, wie mië vreujten een genne n'oögst = een goede winter brengt een goeden zomer.

Wat komme mot keumt toch, sjus wie règen ee genne weenter = maak u niet onnoodig ongerust; wat komt, dat komt.

Der weenter vreet vreugjaor, zomer en herfs op = de winter kost veel, de verdienste van 't jaar verteert zich 's winters.

IV. Ontleend aan kerk, godsdienst, bijbel, enz.

God zèègent dich mit ei hauf mieljoen, dan diele veer = als iemand niest.

Hèè bijt Slevener van et kruus aaf = doet alle moeite.

Dèè heet Slevener verraoje = vertrouwt die maar niet te ver.

Sjus wie et peerd van Slevener, dat waor ouch mê eine ezel = voor: dom. {p.17}

Luipste neet dan hulp dich God neet = zonder moeite verkrijgt ge het niet.

Dao es God en eine pot = daar gaat alles best.
Hèè leit Gods water euver Gods leim loupe = trekt er zich weinig van aan.
Dèè heet ei leve wie God ien Vrankriek = een onbezorgd leventje.
Dèè heet neet miê verstaand es God um gegève hat = die is onverstandig.
In Godsnaam, dat es neet gevloekt = langzaam aan maar.
Dat es eine Gods-tramp'leer = 'n ellendig langzame vent.
Hèè steikt Slevenier nao de ouge = klaagt zonder reden.
Dao moote God en de goej luuj helpe = die is aan z'n lot overgelaten.
Dèè verneukt God en alle luuj = 't is 'n aartsdeugdnie, 'n geslepen iemand.
De God mit onsjes jeuke hum = het geld danst hem in de beurs.
Slevenier steekt ziene staaf oet = daar bemoeit O. L. Heer zich mee.
Dèè zow dich wies maake, dat Slevenier in ein paerbôm zaot = 'n aartsleugenaar.
Hèè es Slevenier mer eine doëd schjullig = sterft maar eens.
Ach God en ach Hiër, noets ginne Pruus of Fransman miër = 'n uitdrukking voor verwonderingwekkend. Ook na een mislukking geuit.
Slevenier burgt lang, mê sleit strang = Gods molen maalt langzaam.
Slevenier kan deks strang slòön = groot leed kan je teisteren.
Ei kind hat twee Ingelbewaarders = 'n kind heeft steeds veel geluk.
Doe hubs ne gooje Ingelbewaarder = je hebt (of had) veel geluk.
Eine straot-Ingel en eine hoesduvel = 'n veinzaard.
't Es ein schjoenen Ingel in gen Himmel = een gestorven kind.
Dèè wor good veur eremiet op Loretto = voor 'n somber braaf man.
Hèè wit wao Abram de mosterd haolt = die weet bescheid; die weet immer 'n uitvlucht.
Eeder heilige zienne was = ieder het zijne.
Das eine schjoene n' heilige = 'n rare snuiter.
Dat es ein heilig vaat = 'n kwezel.
Dat es eine ermsielige Sebedejes = dat is 'n arme stumper. {p.18}
't Es en straf van der Man va' Hië-Boëve = een straf Gods.
Das eine miserabele apòstel (erme apòstel) = 'n arme sukkelaar
Das eine Sjandark = een taaie (Jeanne d'Arc).
Es de himmel invalt blieve alle musse doet = als dát gebeurt, nou dan gebeurt ook alles.
Es de vrow oet et hoes, dan es der himmel d'r oes = zonder huismoeder loopt 't mis.
Dômit verdeenste dich eine stoël in gen himmel = dat blijft niet onbeloond.
Doe kriegs ein drekkige himmelveert = wees immer rechtvaardig, anders
Men geit neet mit klomp der himmel ein = als hierboven.
Mit diech hub ich et vagevuur op der welt = die doet mij verdriet, enz.
Dèè hat eine kop of er de hel geblôze hat = een roode kop.
Ich zal dich de hel werm stjooke = ik zal 't je warm maken.
Hèè es oet de hel gekroope wie der duvel sleep = onhandelbaar iemand.
Stik in eine mèèlzak, dan geiste gepoejerd de hel in = 'n verwensching.
Werk mer keend, dan plaogt dich der satan neet = luiheid is des duivels oorkussen.
Lôp nao der duvel, dan luipste gein heilige um = 'n verwensching.
Dèè es nog te lui (voel) veur tegen der duvel te dansen = uitermate lui.
Dèè deit dich der duvel zeen = die kan je 't leven zuur maken.
Den eine mins es d'n ander ziene duvel = de een plaagt den ander.
Der duvel schjiet op d'n grootsten houp = een groot beest heeft ook nog alle geluk.
Hèè geit mit der duvel um = is tegen 't geloof. Ook: die kan wondere dingen doen.
Dèè es bie der duvel te beigte gewès = aan 't verkeerde adres aangeklopt. (Voor beigte hoort men ook *bèèjte*).
Dem mooste ens beigte = dien moet je eens onderhanden nemen.

Hèè is wie eine duvel van ein jaor = is levenslustig.
Doe ziës gennen duvel of ziel ee' gen straot = erg eenzaam.
Der duvel i gen nak, en der foetel i genne zak = een aartsbedrieger.
Der duvel in de prie hubbe = de smoor in hebben, 'n dwarsdrijver. {p.19}
Te stjom um tigge der duvel te dansen = uitermate dom.
D'n eine duvel es den ander te schlum = de eene bedrieger wordt door den ander bedrogen.
Ein spektakel of alle duvels oet gen hel ware losgebrôke = een verschrikkelijk lawaai.
Dao heit er der duvel an gezeen = dit geviel hem niet.
In tied van noöd vrit der duvel vleege = in tijd van nood smaakt alles goed.
Dâ sleit God der duvel mit ein kouw haand = dat begrijp ik niet.
't Es eine prèkhiër = voor 'n boterham, half wit half zwart brood.
Te bèèvert goon (ook: bèèweeg) = te bedevaart gaan, oorspronkelijk in den zin van een verplichte bedevaart, door b.v. penitentie, gerechtelijke straf eertijds.
Das gei hout wo pastuurs oetkôme = die is niet bestemd voor den geestelijken stand.
Der pastoër deit gein twie messen veur ei geld = pingel niet verder af; ik heb 't eenmaal gezegd.
Pastoër zèègent zich et ierste = ieder zorgt opslot 't eerst voor zich zelven.
Dâ verrekste mit et geitschje vâ pastoër = dat begrijp ik niet.
Het gelouf is veur den doomienee = ik geef den moed niet op.
Hèè heet ziene ketel geschjoord = is te biechten geweest.
Hèè verwit diech dien zeve doëdzün = hij zegt u den onwil.
Daoveur hoofste dich neet vur te bije = dal komt wel terecht.
Dèè moot zich laote doëdbije = kan je niet helpen.
Dèè kriegt et krenske op = voor iemand die 50 maal een bedevaart te voet deed.
Hèè kan zien tien gebòje neet bie zich howe = is diefachtig.
Dèè heurt de mes oonder de ling = hij staat gedurende de diensten buiten aan de kerkdeur (voor de meeste kerken stond meestal overal in deze streken een (of meer) lindeboom(en) voor de kerk).
Sjus ein evangilje oet de gôj waek = dat duurt te (erg) lang.
't Es neet alles evangilje wat hèè verkuipt = hij liegt nog al gauw en gemakkelijk.
Het book es umgedraage = je bent erg laat.
't Es ei rement wie de wèèl vesper = groot lawaai. {p.20}
't Es mer ens Paosche op et jaor = eens volop is altijd geen armoe.
't Es (mich) eine pilèerebieter = hij zit me te veel in de kerk.
De kerk es geine kaas veur um = hij gaat niet graag en daarom zoo weinig mogelijk ter kerke. Ook wordt gezegd: **de kerk is geine haas veur um**.
Hèè luipt de kerk neet um (of: **hèè es bang dat de kerk op um vilt**) = hij gaat zelden ter kerke.
Als et valle wilt, zeikt eine hònd de kerk um = als ge geluk hebt, komt alles terecht.
Altied de kerk in et midde laote staon = eerlijk blijven.
Wie korter bie de kerk, wie slechter krist = die dicht bij de kerk wonen enz., zijn lang niet altijd de besten of de braafsten.
Wat noe gezonge, zag de kuster, en toe stong de kerk in brand = voor een netelig geval.
Hèè geit nao kerk noch kloes (of: **hèè geluift â God noch Zien gebod**) = slechte kristen, 'n ongelooovige doch katholiek geboren.
Vreug i gen straot es laat i gen kerk = 't zijn praatjes.
Slevrouw moot heur heumd druuge = Zaterdag is er altijd zonnenschijn, zij het dan ook maar 'n paar minuten.
Das eine zeeleverkuiper = een kinderenbederver. Ook: pas voor hem op.
Dèè hingt mie an de vaan es de ganse bronk weerd es = hij maakt te veel drukte.

Dèe es in Roëme gewes, en hat de paus neet gezeen = die weet niks.

Oos leeve n' Hiër moojt deech bewaare veur veer hoezer, veur de herberg, veur der lommert, veur et hospitaal en veur et prisong = spottend gezegd, in de vorm van een vroom-gezegde bidwensch.

Dat es der wiewaterspot van jan en alleman = die houdt zich op z'n stuk.

Dèe hingt ziê leid an et klokkezeel = die kan niks verzwijgen.

Dat hoof neet an de dikke klok gehange = dat behoeft niemand te weten.

Ich zeg amen, dèe van gister niks mie heet gehat, dèe zal 't prame = 'n spotgebedje; 'n slotverduwing.

Dèe moot mit ei vaat erte nao Wittem gaon = moet een beevaart houden naar Wittem (de bedevaartplaats v. d. H. Gerardus).

Dèe heet ei pak of er nao Scherpenheuvel geit = is flink geladen (naar Scherpenheuvel beevaarten is 'n verre beeweg doen).

Geëft òs heede ons daagliks broëd en Zon-^{p.21}dags ei kurske mik = 'n spotgebedje, gezien van de materiële kant: ook: laat je werknemer iets meer verdienen dan alleen z'n dagelijksch brood, dat komt 'm toe.

Der himmel es hoëg en toch mooste dich boëke um drin te koome = behalve de geestelijke beteekenis vooral ook: langs een omweg zijn doel bereiken.

In genne zoómer eine vloók in i genne winter eine kook = een distel.

Hie hëlpt gei gebed, hie moot mès ziën = 't is hier 'n mager stuk land.

Ei kort gebèd en eine lange wórst = alles met maat.

Nao Brijj veur eine kromme oppen ziej = (die gaat) niet ter beevaart om de beevaart-zelve doch om 'n vrijer te krijgen. Ook: nao Sint-Brijj.

Dat geit wie ei krist = dat marcheert goed. Wordt ook gezegd: **Dat geit wie ei postpèèrd.**

De lempkes van Slevener zunt aan = de sterren schijnen.

Laot Slevener dao euver oordeilen = bemoei u daar niet mee.

Wèe der kèetel sjart, kumpt neet i gen himmel = spottend. voor: wees niet al te gulzig, doe 't niet te verfiënd.

Went ich zoeveul plaats hub i gen himmel, bin ich kontent = er is hier plaats genoeg.

Dèe kriegt eine smèer veur zien douspel = 'n slag tegen z'n kop.

Doe kriegs geine godselijke (ook: **Doe kriegs geine roeje, Doe kriegs geine gebenedijde**) = je krijgt geen "rooien" cent.

Dèe hat Allerhèllige gemakt = voor iemand die buitenstijds zijn dienst verlaat.

Dat hat met Heilige umgegame = is (me) te braaf.

Dao jar-ste geinen Hiër aan = daar verdien je niks aan.

't Es ei straf va Sleveniër = dat is 'n godsgericht.

Es Sleveniër der knoup neet makt, heëlt de gerf neet = niets zonder God.

Niemen es volmaakt es God alleng = elkeen heeft zijn gebreken.

Es eech mienne God neet ontzaog, kreegstoe eine gooje smèer = ik zal me er niet toe laten verleiden om je 'n pak slaag te geven (of dergel.), maar verdienen doe je het.

Doe beys ei look i gen himmel = doet al het mogelijke.

De liewrikke guent a gen himmel dreinke = leeuwerikken vliegen zeer hoog. {p.22}

Sinte Bartelemejus es der patroen van de zieje hôze = spottend gezegd.

Wie pastoër zèègent antwoordt der keuster = zoo meester zoo knecht.

Pastoër bronkt neet gähr = trekt niet graag uit met de processie, omdat hij bang is voor 't weer. Ook figuurlijk bedoeld.

Pastoër hòlt dich een de kerk en breengt euch dr'oet = bij doop en overlijden komt elke mensch in de kerk en is de priester noodig.

Dèe et korste bië et wiëwater es, zègent zeeg et ierst = elk zoekt zijn voordeel.

Dèè geit de boöte bestellen = boodschap doen. Boöte is een noveen voor tijdelijke genaden; hield iemand deze voor een ander persoon, zoo gewerd den noveen-bidder (of –bidster) meestal een gift.

Geiste mit de kruüzer? = de kruisdagenprocessie meemaken.

Dat woar ein persessie! = een menigte.

Tieds genoeg veur de mès van hauf neuge = op 't nippertje.

Dèè heelt zing teen gebooje neet bie zich = kan de handen niet thuis houden.

Gèf em eine op zien doupsel = 'n slag op z'n kop.

Dèè geit es an et klukske trekke = om raad vragen.

Wèè wiër geit es ziene klokkeklaank, es bedrooge (of weurt et) = blijf bij uwe vertrouwde menschen en in uw buurt.

Eine sleijt geduippte kreest es ouch juud = vertrouwt niemand.

Doe stomme (of: schoèwe) n' Antekrees! = minachtend voor 'n vuile of geen achtiging-verdienende persoon.

Mit dèè mooste ens kristel-liëre = iets aan zijn verstand brengen.

't Es ene profeet dèè broed it = hij is een heel gewoon mensch, althans geen "buitengewone".

Dèè hat haore va Judas = een verrader, onbetrouwbaar iemand.

Dèè hat noëts mirakele gedoòn = beteekenis als voorgaande.

Dat steit ouch neet in de evangiljes = dat is taal van de straat.

Dèè es op school gegange in der tied va Mooses = ongeletterd.

Dat zuent ter nog oet der tiede va Mooses = gansch ouderwetse lieden. Men gebruikt ook wel eens andere bijbelsche namen in dezen zin, alsook bijvoorbeeld: **zoe oòd es Methusalem**, enz. {p.23}

Et loot veelt altijd op Joonas = een pechvogel.

Dèè es zoë sterk wie de reus Goliat of Dèè es zoë sterk wie einen duvel van ei jaor = zeer sterk.

Dèè hat de zeeve plaoge van Egipte = alle denkbare tegenspoed.

Et veëlt gei manna mië = niets zonder moeite; het vette is er af, ieder moet zich maar weten te helpen.

Moses en de profiëte = wordt wel eens gezegd voor: geld.

Das sjus de êrrek va' Nojee = spottend gezegd voor waar men veel huisdieren heeft, waaronder te rekenen valt: duiven (doevemelker), hoenders, konijnen.

Hèè it met de forsjet va vader Adam = met de handen eten.

Hèè luipt wie der duvel veur et kruus = met grooten haast. Ook hoort men: *krusifiëks*.

Et waor i gen hël zaot = begin herfst.

Doe veëls tot op genne reuster of: Doe veëls tot op der euderste bojem der hël = verdoemd; vaker gebruikt b.v. in 'n afkeurenswaardige verwensching of in de weet dat iemand er naar leeft.

Zoë heet wie der lebèndige = erg heet. Dikwijls zegt men ook voluit: **zoë heet wie der lebèndige duvel**.

Wie der duvel = veelvuldig wordt deze vergelijking gebruikt. Zoo hoort men: *zoë sterk wie der duvel*, *zoë zwàrt*, *zoë loes*, *zoë stòm*, *zoë fao*, *zoë voël*, *zoë zaat*, *zoë naat*, *zoë sjaën*, *zoë rot*, *zoë kroomp*, *zoë erm*, *zoë gek*, *zoë bôt*, *zoë schrao*, enz. – Even vaak, zoo niet vaker als men wat sterker wilt uitdrukken, keert men het om: *duvels sterk*, *duvels zwàrt*, *duvels mager*, *duvels hoeveerdig*, *duvels bôt*, enz. – En wil men iets uitermate erg uitdrukken, dan zegt men: *drië duvels sterk*, *drië duvels zwàrt*, *drië duvels zoër*, *drië duvels kòrt*, *groët*, *lééf*, *klèng*, *fao*, enz.

Das ooze Benjameen = ons vertroeteld (kleinste) kind, of beest.

Das eine Faro = 'n slecht te toomen beest.

Doe moès mer veur pastoër geliërd hubbe! = voor iemand die niet graag werkt.
Das ouch eevel geinen aflaoet gebeijd = als men vloekt of dubbelzinnig spreekt.
Avvekaote leege, juden bedreege, mê der duvel zal ze kreege! = 'n waarheid-voor-'t-volk.
Sleveniër sjikt zieng schöpkes wao hêè wèt dat et wol hât = God beschikt alles ten goede.
Dat waor God wèt wat = iets heel bijzonders.
Dat reupt wraak veur God en de luuj = een snoode daad. {p.24}
Dat kwaakt zeech de ieuwigheid een = wanneer een kind veel huult.
Dat zal deech eevel neet ee gen himmel breenge = voor onrechtvaardigheid.
Es der himmel ee'velt, blieve veer allemaol d'ronder = reddeloos verloren.
Wèè zien eschkruuske met Paose nog hat kriegt va pastoer ei nuuj kleid = als men met Paschen z'n aschkruisje (van Aschwoensdag) nog heeft, enz.; bediedende: Een onmogelijkheid.
Der weeg es geplaveid met gooj veurneemes = goede voornemens is geen kunst, maar ze volbrengen wel.
Wie Vaaster wie bèèter = spottend gezegd in de Vasten.
Es Paose op Pinkstere veelt = nimmer.
't Es der duvel mit zien moor = iets heel bijzonders.
Das ei profetsje = 'n wispelturig ventje.
Doe bèè nog neet in Abrahams schoët = nog lang niet gelukkig, of waar je zijn moet.
Das eine reègtige Pilatus = een huichelaar.
Das eine ouwe kanuenik = een taaie grijsaard.
Das einen erme Lazarus = een erg gebrekkelijke persoon.
Das vaader Jakob met zieng zùèn = de gansche familie.
Doe moos alles geluive, ent veur hoêrheid aander veur leüge = je moet (maar) alles gelooven.
Geluive duent ze ouch een en judekerk = als voorgaande, doch met een streen onwaarachtigheid.
Dèè riet deech de ziël oet = hij is een afzetter.
Werken is zalig zaajt de begieng, en brook eine boenstèk een dartienen = spottend voor: iemand die niet graag werkt.
Hèè mièngde in der zevende himmel te ziën en es nog neet in der ierste = zich te vroeg verheugd.
Einen himmel veur d'ougen; ein hêl veur de ziël; ei vagevuur veur de buers = 't is 'n mooie vrouw, 'n fraai iemand ('n publieke vrouw).
Hèè smeëkt Slevrouw van der troën aaf = doet alle denkbare moeite.
Dao steit noe de kerk en geng luuj veur te beeje = n droevig geval.
Geld ôpent alle poo'te, eevel neet de himmelspoort = op aarde is alles te krijgen voor geld.
T'es de houten mès = de Goede-Vrijdagdienst.
Dao es et deks gooje Vriedag = slappe kost. {p.25}
Alles kuemp van Hië-Bòòve = O. L. Heer heeft aller menschenlot in handen.
Das ei schrao vaagevuur = 'n plaaggeest ('n plaaggeesterij).
Diej hat heur miraakele gedaon = haar schoone dagen zijn voorbij.

V. Ontleend aan eten, drinken, zich amuseeren, enz.

Das spek nao zienen bek = 't bevalt hem.
Dèè heet zien broëd neet druug gegèette = die ziet er best uit.
Dèè verdeent et zoot neet op et broëd = verdient bitter weinig.
Hèè hilt der schjummel oet et broëd = hij verteert wat hij verdient.
Dèè es mit de han' in der deig kóóme = heeft 'n bijvallertje gehad.

Dèè es te erm veur broëd te zegge =bittere armoe.

Hèè hat niks ien de melk te brokke = heeft niets te vertellen. Als tegenovergesteld zegt men ook: **hèè hat veul ien de melk te brokke.**

Dèè heet et vet van de sôp aaf = heeft de profijten.

Dao konste sôp van kooke = dat is vies.

Dèè sprikt mit de mond waô hêe pap mit it = trekt partij voor dengene die hem spekt; ook: trekt partij van z'n voordeel.

Dèè moot nog veul pap aete = die moet nog veel leren.

Dèè zet alles op Rèkel = die verdrinkt alles. Richelle (Rekel), 'n dorp in 't grenzende Walenpays, waarvan het heet(te) dat men er flink "pruufde" en dronk.

Wo der browwer es, es der bekker euvertillig = drank behoeft geen eeten.

Das ein browwerspeerd (dat kint de schilden) = die houdt halt (dus: gaat binnen) aan alle herbergen.

Ein kral op ein oer = n stuk in z'n kraag.

Dèè heet de platen um = in de olie zijn, smoordronken.

Hèè danst wie de pan mit vastaovend = een beetje aangeschoten.

Hèè zuipt wie eine karhingst ook: Hèè zuipt tegen het knippen van de hil = voor een dronkaard.

Hèè verzuipt kap en kògel = als boven. Meer in de beteekenis dat hij daarbij een kerel is die {p.26} z'n verplichtingen niet nakomt; kap slaat op monnikskleeders, kogel op id. van de soldaten.

Hèè verzuipt et broëd van gen dusch = als boven. Meer in de beteekenis, dat bij hem thuis door z'n drinken armoe wordt geleden.

Dèè er te zât um de verkes in de vot te vreutele =als boven.

Hèè lêt zich de ribbe aafzoepe = z'n geld af (op) laten drinken.

Dèè mooste geluive, es hêe zaat es = 'n onbetrouwbaar persoon.

Geef um der doem = hij lust geen borrel. Gezegd ook voor 'n "slechte" drinker.

Doe moos tich de lekkere taand laote oettrêkke = niet zoo drinken en smullen.

Dèè schjaamt zien gezondheid neet = die eet en drinkt maar.

Dat es baarewien = drinkwater.

Get olie op de laamp schjudde = 'n verfrisschinkje nemen.

Leever der bekker es de dokter = voor: goed gezond (willen) zijn.

Dat geit wie ein soekerfluët van eine sent = heel gemakkelijk.

Dao ligge de muskes doëd veur gen schjaap = daar is armoe troef.

Dao es alles kook en ei = daar is het best (vooral op gebied van eten en drinken).

Dao es ermooj in ein plekske = daar is het stille armoe.

Dan barst de baar, den oondersten stein kùm bôëve = barsten of buigen, 't moet.

Dèè zien prie spaart (of: hoet), spaart gein douf noot = hou je gezondheid in eere.

Dèè zet huussels op = die eet voor twee man.

Dèè vrit wie eine schjeuredrescher = eet gulzig en veel. Het dorschen in de schuur behoorde tot de zwaarste boerenarbeid.

Eine broor van nummer stief = eet geregeld overmatig en gulzig.

Diej vrète dich naas en oeren aaf = die eten je arm.

Dèè priest de koök = die is niet beschaamd.

Dèè es neet van soeker = die is niet van vandaag of morgen! Laat zich niet veel zeggen.

Dao es et penneke vet = daar is men vlot.

Dao es et gei klein beer = als boven.

Dèè es baeter in der mêt, dan ien der kòst = voor: lui.

Das kervel van den iersten snit = hou die in de gaten!

Went et peerd (ouderen zeggen: **pjàrd**) **de** {p.27} **krub naogit, dat dougt neet** = een meisje mag zich niet te gek aanstellen.

Hèè springt wie ein mirts veulen ien gen wei = is levenslustig.

De speelman zit (nog) op et daak = daar is (nog) volop jool en pret, of feest.

De tant kumt ooch neet alleedaag = eens volop is altijd nog geen armoe. Neem 't nu maar van!

Onger ien der zak ligt de raekening = 't eind van alle vreugd is de last er van.

Das zoe rot wie baan (wie snoëf) = geheel bedorven.

Dèè heet daor ziennen aangaank = komt er veel in huis.

De ougen sunt groëter es der boek = erg begerlijk.

Dao mòste vier han' en geine boek hubbe = daar moet je hard werken bij slechte kost.

Diej hex bêkt mië waffle es eine vergalepeert kriegt = gezegd voor een boosaardig wijf. Vergalopeert beteekent hier: binnen krijgen.

Das leire(n)ties, Das leirelap, Das kèèlerieter = slechte vla.

Eeder gebeks en eeder gebrows zien neet aeve good = alles deugt niet.

Et vet zweemt mer boove = geld speelt al te vaak een rol.

De sop is de breuj neet jaard (waerd) = niet de moeite waard.

Smurgens sôp, snoons sôp, doe waer sôp = magere kost.

Dèè nog ein kiësbotttram t'aete hat, deit dat neet = voor iemand die een gewaagde onderneming begint, iets anders aanpakt om méér te verdienen als hij reeds z'n boterhem heeft.

Struujlèem en de fles, et ierste et lès = gezegd voor: ik had graag een borrel.

Doe moos tich de priej laote blow verve = dronkaard, die alles verzuipt en op "de zuip" poft.

Zoë zaat wie en ùn = erg zat. Ook: **zoë zaat wie en kanoon** = stomdronken.

Zoë gek wie en maandel = heel gek, verzot.

Hèè hat gein blamuuzere mië = is slecht bij kas om z'n uitgaan of feestvieren door te zetten (blamuuzere is de naam voor een oud geldstuk).

Zoë hël wie eine knook = zeer hard.

Zoë tèt wie lèer = zeer taai.

Hèè hat zwitsj = honger.

Der brië (of meer: briej) es aangebraand = de zaak is mislukt.

Zoë muërig wie briej = heel gaar. {p.28}

Hèè moot van zien eige smôt lèeve = hij moet zich zelve weten te helpen (smôt = smout).

Dae vreetes teeche te stiëf = voor 'n wildzang.

Dat geit de gats aaf = de keel af. Gats, 'n nauw straatje.

Van eine kielo vleis kookt mê beter sop dan van ei pònd = 'n rijke dient meer te geven dan 'n arme.

't Ès neet goojekouper op te make es deur ene piepestart = spottend. Ook voor een hartstochtelijken rooker.

Vrèet kop en doe wèersj kop = naar wat (je eet, en) je doet, je ook lijkt.

Dèè vrèet ziene eigen drek = een gierige kerel.

Déé mooste et mit der laepel aafhôle = min bespreekt zijn.

Déé mooste et mit der laepel eegèève = helpen.

Wat dèè oetvrit, vrit nog geinen hoond oet = stiefmoederlijk behandeld; ook: die "vreet" alles, bedoelende geen minder best of minder goed zuiver gemaakt eten.

Dun va' lèer en dik va' smèer = goed vla met veel "speis" of beleg.

Zoë meeël wie slaaj = erg malsch.

Zoë zoër wie etsje = erg zuur.

Zoë weik wie eene kiës = zeer week of zacht.

Zoë vet wie spèk = erg vet. Veelal gezegd voor personen, die er minder proper uitzien.

Dae vreet zich nog ging geit stief aah = 't is de moeite niet waard.

Schoën es goed, mê stief nuüdiger = eerst zorgen voor een goeden "bik" waarna voor de "opschik".

Diej luipt met et zeyl um gen huën = is veil. Voor een meisje dat alle feesten, kermissen, enz. af- of na-gaat.

Das der hiële beddel = de heele zaak (beddel-pak gebedeld brood).

Ow wekke ophoole = vergeten dingen (beledigingen en dergl.) opsommen (wek, brood).

Beèter nao der oove es nao de molt = goed gebakken brood het best.

Doe liërs de moel teege der weend opspanne = gebrek lijden.

Koppieng es eetpieng = hoofdpijn is vaak 't gevolg van flauwte, of honger.

Alles op zienne tied, en brommele èète es ze riep zùnt = alles op z'n tijd.

Honger jeegt der wouf oet genne busch = nood breekt wet; honger (of: armoe) doet iemand dingen doen, welke hij anders niet zal doen.

Einen kniën in der pot es mië es tien haaze {p.29} **ee ge veld** = een vogel in de hand is beter dan tien in de lucht. "Voor de grap" zegt een nieuwlichter (iemand door dienst, of wat ook, elders is geweest en meer "hollèndse weürd" kan vreten):

tien Vogele in de haand es mië er eine i gen lòcht. Aldus ook: **tien haze in de haand es mië er einen kniën i ge Veld**.

Dèè eet ouch ga'n es eet twelf oore es = leven en laten leven.

Héé es op ribot = aan de zwier. Ook: rabot, en: spanzeere.

De pap diejt (dao kan me neet veul van ééte) = erg voedszaam (men krijgt er niet veel van op!)

Snij eine köök in zesse, dan suent de stuekjies kleng = veel erfgenamen maken het deel klein.

VI. Ontleend aan geschiedenis, folklore, topografie enz.

Dat es nog eine ouwe Gries = 'n oprechte Banholtenaar.

Ei gezich wie Herfsche kieës = bleek.

Heultres meultres op ge Bergerveld = de wind. Bergerveld is de streek tusschen Terhorst-Banholt en Bergenhuizen, en de wind heeft er 'n vrije vlakte.

Loup nao Griezegrubbe (nao Bommelskonte) = pak je weg.

Dèè geit de hei op dèè gait de noôtskoele ein = die werkt zich achteruit (Noôtskoele is 'n verlaten hoek waar allerlei afval en puin gestort en geworpen werd, te Banholt).

Ondertusse kööke ze gaar en moot nog veul water de Maas aafloupe = wordt gezegd als iets nog wel lang zal duren.

Dèè moos nao Godsdèl gaon = om raad vragen. Godsdal of Valdieu, in Wallonië, waar men vroeger bij het klooster aldaar dikwijls in ongelegenheden om raad ging vragen.

Dèè moote ze ins in der (Plat-) koel soppe = wat afkoelen.

Zoe aot es der weeg nao Daelhem = heel oud. Men wil hebben, dat bedoelde weg een Romeinsche heerbaan was.

Zoe aot es de Daolestraat = een meer plaatselijk-topografisch variant als 't gezegde hierboven.

Es ein koo euver de Berwieng es, koome de andere van allein = alle begin is moeilijk. (Berwieng = beekje; Berwinne eveneens 'n waterloop in deze buurt).

Dèè kumt van Moelinge en es neet op gen naas {p.30} **gevalle** = die weet z'n woord. Moelingen (Mouland) lui stonden aldus bekend.

Zoe verstomd of hèè et ien Keule hoort dondere = stond paf.

Hèè zuut ein spang valle in Jerusalem = voor 'n gierigaard.

Dao es et ein aptiek wie ien Keule op gene ôwe mert = een ongeregelde boel.

Da kumt de Maas der berg op = dat is toch onmogelijk!

Op moors veule = te voet.

Aan baan kriege = opgediept.

Dee hubbe z' oonder het stadhoes gebrach Dee hubbe z' an gen pèerdstoehs gebonde = vastgebonden. Aan een paardenstaart binden was een strafmethode eertijds.

Dèe heet der gooie koup gelaaje = die meent dat alles goedkoop is of moet zijn (b.v. op een publieke verkooping, enz.)

Dao zette ze de baank veur de deur = daar wordt alles verkocht.

Dèe es euver de paol = is 'm gesmeerd, de

Das nog eine ouwe raod van Tieske = dat is nog eens een goeie ouderwetsche raad. (Tieske was 'n paarden-dokter alias: wonder-dokter te Banholt).

Dèe luipt veur Hans Kasper = knapt zich niet op.

Dèe sult daomit wie Jan Petasch mit zien muts = die doet alles op z'n gemak. (Jan Potas = Jean Potâge).

Alles veur keizersbaard = dat helpt niks.

Dèe hat Spanjoole = betiteling voor ongewassen persoon.

Hèe schljeet drin wie Paules ien de krinte = praat in het honderd. Krinten komt van Corinthe. Apostel Paulus schreef zooveel zaken in z'n brieven aan de Corinthieërs, dat men "der gein kloekigheid mèr ien had". Ook: **dèe es in de boeëne** = die zit (of is) in de boonen.

Nieme spiegelt zich an de galg = spiegelt zich aan andermans ongeluk.

Dèe teikent zich a gen galg = hij bedriegt zich

Wèe veur de galg geboore es, zal neet verzoepe = God beslist over 's mensen lot.

Dèe es loemele Sjeang oet zien kar gespronge = hij is slecht gekleed. De meeste voddekriëmers of voddenophalers in deze streken komen van Maastricht, en Sjèng zoo heeten zeer vele Maastrichtenaars.

Dèe geit get veur de borde bringe = iets nieuws vertellen. {p.31}

An der striekstok blieve hangen = iets achter houden, b.v. de mulder van 'n zak te malen graan. De striekstok is de lat, waarmee men de graanmaat afstreek.

Schrijef dich dat mèr oonder gen schoèn = je krijgt niks.

Schrijef dat met kriet in gen schjouw = je krijgt nooit niks; in de schouw wordt wat voor schuld wordt opgeschreven zwart beroekt, en zoo dus onzichtbaar.

Dèe schrijef mit dobbele kriet = die is duur, oneerlijk in z'n noteeren.

Dat steit op de lappen = op de pof.

Das ein klaant van de beuvenste plaank = 'n mooi lid, 'n wanbetaler. Die schuld had en op de plank werd geschreven (in de herbergen meestal), en steeds boven aan stond, was daarom dan ook iemand die slecht betaalde of zeer lang op z'n centen liet wachten.

Dèe kriegt der kriëmer getrooje = die komt op de koffie.

Dao es gein kroet veur gewasse = daar helpt niets meer.

Dèe heet de biel in de poort geslaage = die heeft z'm gesmeerd.

Ich zal dich de keuuu veurlèeze = ik zal je je onwil zeggen.

Hèe trekt de zêrèl = gaat er stiekum tusschen uit. (Zêrèl = zuring).

Hèe vraogt nao der bekaande weeg = voor: hoort hem! Ook: wat 'n suffert. Of: laat je niet voor den gek houden.

't Geit em aaf wie én schuermeule = hij bazelt in den honderd.

De bessem oetschtaeke = lustig huis-houden als de baas weg is.

Ein gooie striek es baeter wie ein slèchte sliiep = in zake 't vertrouwen.

In de roesch (in der klót) verkoupe = in massa verkoopen.

Wèe Keersdaag appele it kriegt zwèere = bijgeloof.

Dat hong op genne dèn (meiboum) = dat is verteld. In Banholt en Noorbeek plaatst men elk jaar een hooge den of spar voor de kerk, met folkloristische gebruiken. Aan de den of spar hecht men diverse verkooping, vragen en bekendmakingen.

Hèè hat der Mei in = de oogst binnen. Eertijds werd dit plechtig gevierd, o.a. werd de laatste wagen opgesmukt met (een) den dennenstruiken. {p.32}

Dèè hob ich ien der kriet (nu ook: in de pen) = die heb ik vast; die is bij mij ook schuldig.

Zoë bót wie ene Kater = erg bot.

Dat es dao ein katerjacht = een ongeregelde boel. 'n Kat of 'n kater speelde een voorname rol in 't volksgeloof.

Zoë naat wie en kat = erg nat.

Zoë vaals wie en kat = erg vals.

Dèè es verduveld of **Dèè es daaraan gehékst** = behalve de betekenis: bedonderd, ook: kan hij 'n niet laten.

Et spókt boete = buiten is het niet plus nu.

Deen ouwen weerwauf! = behalve scheldnaam voor 'n gierigaard; ook 'n uitdrukking.

Pas op, der haukemaan kriegt dich = waarschuwing, vooral tegenover kinderen opdat deze zich niet te dicht bij 't water zouden begeven: de „haukemaan” zat in 't water, en was dus een waterspook.

Ich zeë mienne geist kroepe = ik geef den moed op.

Dao blijft gein kat ien Hontem = geen mensch meer in 't dorp; van 'n tovenaarsage. Hontem ligt tusschen Gronsveld en Margraten.

Dèè kan banne lèèze = die kan van alles (bannen zijn tooverformules). Men zegt ook: **dèè kan mie es broët aete**. Een andere betekenis is: die man moet je niet te veel vertrouwen.

Doe moós de krêem zuuke = uitdrukking, om de opgroeiende jongens en meisjes vrees aan te jagen bijaldien ze naar de stad willen gaan.

Dèè rent van Jut nao Jèn = in 't wilde rond; hij gaat rond zonder omljnd plan. Van Pontius naar Pilatus.

Sjus eine wie der wandelende Jüd = altijd in de weer.

Rok stok te naos = voor: slagen.

't Es maere zeik = slecht bier.

't Es kriëmerwelsch = wartaal.

't Es ene beheijkriëmer = herrieschopper; komt van 'n rondreizenden koopman die bij 't aanbieden van z'n waar „beheij” schopt.

Dao geit de kat de poopulèr op = dat moet ik zien!

In dèè boum zal noets gin miejale fleute of: **In dèè boum zal noets mie ein mèèrel fleute** = dat is vergeten.

Heubste ei good pokkebreefke = ben je goed bij kas?

Hey dèè mêr ei schuerket = flauwe kerel. Schuerket, rok.

Hèè hat haor gebloaze = spottend gezegd, als {p.33} iemand heeft misgeschoten (b.v. op 'n konijn, of 'n schutterijvogel).

Es alle scheùt haas waore, da leep geine mië = zondag-jagerij; ook: krachtige dingen doen ook niet alles.

Doë bès sjus wie geradbraak = niets op zijn gemak. Radbraken is 'n middeleeuwsch folteren om iemand tot een bekentenis te brengen.

Das ei gallingskeend = 'n aartsdeugniet.

Dèè bleuèst zeech op wie ene schroethaan = boos om 'n nietigheid.

Zoë asserant wie de straot = erg brutaal.

Zoë erm wie de straot = zeer arm.

Gein hoedelke zonder ein koedelke = handel drijven geeft gewin.

Der maondag es an n'em = een paard of persoon die langzaam werkt.

't Es ei spoökenwèèr = donkere en winderige nacht.

De weel' jach geit oet = als voorgaande.

Dao ligt eene bessem een het versteëk = nimmer geen „leed” onder vee enz. Vroeger werd in vele stallen of huizingen een bezem in de fundamente gemetseld om zoogenaamd gevrijwaard te zijn tegen heksen en tegen kwade hand.

Der bèèr es los = de zaak staat op stelten. Elders, o.a. hoorden we 't te Venray, voegt men er nog bij: biend 'm mèr an 'n tówke.

Dèè veult ziene ranspoekel = hij heeft pijn in z'n rug. Poekel beteekent rug; rans (soldaten) ransel. Een zware ransel dragen veroorzaakt rugpijn.

't Es op genne vrietef = het is erg druk in de straat.

Dat zuut nième dèè op de Maasbrùk steit = een kleine fout.

Dat es ene wie Zeekwa = een goochemert. Zeekwa was een toovenaar die jaren geleden de bevolking in het Daelhemmerland en in het Luiksche verbaasd deed staan door zijn genezingen met muziek: Sequah.

't Es de bende va' Kartoeshj = verwaande kerel. Cartouche, 'n fransch rooverhoofdman.

Miene leeve Andrees, dat zal deech niks notse = dat baat u niets.

Wie der steër van Buesdèl = met schade.

Gaank foert, doe Uulespiegel = plaaggeest.

't Es sjus Berwing = erg krom. De Berwing of Berwinne is 'n beek met vele kronkels, tusschen Eijsden en Visè in de Maas uitmondende.

Das eine wie der bok va' Wolder = een verwaande vent. {p.34}

Dao op riej ste nao Spaansje = spottend voor: botte messen of scharen.

Sint Gittere en Ekkelder zùnt een ei lake geschape = gezegd in den bloeitijd van kersen,, enz. Beide plaatsén (St. Geertruiden en Ekkelrade) liggen vast bijeen, en beide hebben veel fruitboomen.

Dèè komt va' Geverik mê neet va' Houthem = is gierig; trakteert niet bij zijn beurt. Geverik en Houthem, twee plaatsnamen in midden-oostelijk Z.-Limburg.

Dâ riejt der hólten ezel = stukgeslagen.

't Es eine hòòte sinterklaos = een stijf aard; ook gezegd voor een sufferig iemand.

Sinterklaos voond de schow neet = als iemand geen geschenken heeft gekregen op 6 December.

Sinterklaos hat zeech verloupe in Spaansje = beteekenis als voorgaande.

't Es gaape tegen ein oovesmoel = vergeefsche moeite.

Dat hoofste neet a gen deur te hange = behoeft niet iedereen te weten.

't Es mêr meulestueb = kale hoovaardij.

Es eine rieke veelt zegt men: 't es ein mallèeur; mê went eine erme veelt, heët et: hèè wao zaat = spottend gezegd.

Doè vlooks wie ene tempeleer = voor iemand die veel vloekt.

Wèè schueld moòt betaale mit Paosche, dèè veelt de vaste kòrt = spottend gezegd.

Diej geit good op de stoëk ling = die is goed geleerd. (Stoëk-ling: vaarlign). Men hoort ook: *Diej zuent arreigel geëksterd.*

De(n) auwe van et jaor = een spook.

Eech zal deech de wette van de wou liëre = ik zal je dat aan je verstand brengen, of: je mores leeren. Komt van den eigennaam Van de Wouw, de drukker-uitgever van de wetten in den „hollandschen” tijd, 17e en 18e eeuw.

Da's eine zieleverkuiper = scheldnaam; 'n ronselaar of werwer uit den tijd dat het staande leger werd gevormd uit vrijwilligers.

Het kruus (of: krusifieks) op den tôre tuint kleng van oondere = alles is niet klein wat zich klein toont.

Dèè heet dao aangank = komt daar veel in huis.

Dao maake ze ei leedschje va' = drijft men de spot mee.

Dèè kriegt get a zienne start geboonde = hij is de dupe. Vreemde honden bond (bindt!) men 'n oude emmer of dergel. aan den staart om ze bang te maken. {p.35}

Zeech bie-een schmiete = zich vereenigen, wanneer bijv. 2 dorpsvereenigingen zich combineeren.

Dèè moot bareer betaale = tol betalen. Ook te verstaan in ruimeren zin. 'n Tolhuis eertijds noemde men 't bareerhüske.

Veur de bacheroene zitte = voor Piet Snot zitten, 'n Bacheroen was 'n geldstukje met 'n minieme waard.

Da's neet veul batze wèèrd = nie veel waard. 'n Bats was 'n geldstuk, ook wel bèts geheeten.

Das get wie et gereejt = een reuze bouwwerk.

Went alle weensje oetkième, weurten alle schiëpere keuning = alle wenschen worden en kunnen niet worden vervuld.

Dèè es te loes veur op gen durp = die weet alles (altijd) wel weer beter. Spottend gezegd.

Daag huuj, daag murrege = op z'n dooie gemak.

Op zie' spaans gemaakt = tijd genoeg, langzaam.

Dèè hubbe ze in Suzaote losgelaote = nergens (jonkfer) = onbezorgd leven.

Dèè hubbe ze in Suzaote lasgelaote = nergens thuis.

Das et sjeeld va' Malta = voor iemands zitvlak.

't Es in et land va' Malta = steeds volop.

Dèè hat de weele Jaan oetgelaote = de bloemetjes buitengezet.

Iech zal dèè der Ties lière = met 'm afrekenen.

Kerremes es baeter veur de buuj es veur de luuj = voor de kermis worden de huizen opgeknapt.

Dèè hat de meej-penning verdeend = dienst met 8 dagen verlaten.

Betaale mit gesloote buujele (ook: toesch op toesch) = ruilen.

Der Mei steit op et daak = de bouw is klaar.

Dèè mos-te zo ens bieje mit eine deune = afranselen. Deune = een doornenhouten stok van een stokvechter, die door bieje (in paardenmestwater) een mooie bruine ofwel de gewenschte kleur kreeg.

Dèè moot de speetsroej loupe = moet voor de (verloren of bedorven) zaak opkomen.

Doe kums ouch i ming jacht = je doet mij onnoodige concurrentie aan.

Es huuj de jacht op? = groote drukte in 'n stille straat.

Zoë druug wie polver = erg droog.

Zoë dik wie en toön = erg dik.

Zoë smaal wie ene règel = erg smal.

Zoë vaast wie ene dèn = erg vast; ook uiter-{p.36}mate. Trots de losse zandgrond staat de den zeer vast; deze veriteit wordt door den volksmond „uitgebuit".

Zoë blow wie ene scholk = erg blauw; de eigenlijke kleur voor een (werk)schort voorheen, en nog meestentijds.

Zoë weet wie der wand = erg wit.

't Es eine derde (of veerde) van schùppe boer = een leuk ofwel profijtelijk drie (of vier-)tal.

De mijalle es oetgevloge = 't is voorbij (mijalle, merel).

Schjat en schjeeling betaale = belasting betalen.

Dat waor ein hoondskermes = een tegenvaller.

Dao kriegste rowkoup va' = 't zal je spijten.

In de klot (of: roesch) koupe = in de massa koopen.

Hèè hat ziene buerg al gebraand = zijn doel bereikt.

Hèè veend de poort op sloot = komt te laat.

Ze loupe n'em de stiëlen aaf = hij heeft veel overlast.

Dao zeet niks goods in die stiële = de kwade hand in het spel; 't gaat er niet goed.

Doew kaom der groëte koupman = leveren aan de Regeering (o.a. in de laatste mobilisatietijd); ook spottend gezegd voor: brand.

Dèè is good beschlaage = goed voorzien (meestentijds gezegd voor geld).

Dèè hat et biel in paort gehouwe = zijn dienst neergelegd. Dit was vroeger het teeken, dat men zonder den gebruikelijken termijn van opzeggen in acht te nemen, den dienst verliet.

Dèè geet kizzel brèèke (of: **blùk**) = kiezel of steen delven.

Lemme heet et gezat (ook gehoord: gezègd) = laten bij het oude. Veer zulle et laote wie Lemme et gezat heet. Lemme was (is) de volksnaam voor Lambertus, en aan Sint Lambertus werden vele gebruiken toegeschreven.

Op der goojen huuj besteit nog = de kwade hand is nog niet geheel de wereld uit.

Nao dat et Jans-evangelje komen es, es alle spuus weg = thans zijn alle spokerijen de wereld uit.

Dèè hat zeech oet de riezzer gehauwe = is voorzichtig geweest; heeft zich uit de ijzers (boeien) gehouden.

Dee kriegt de gaar ingehange = die komt op de koffie. (Gaar of jaar = barrière).

Paajt en interes slaope neet = aan wat ge te betalen hebt, moet men steeds rekening houden. {p.37}

Sjàt en sjilling betale = huur en belasting betalen.

Veul kaskernaten make = veel vertier maken.

Beste de trappe aafgevalle? = 't haar ongelijk (zelf) geknipt.

Driemaol bageere es ene aafbranne = verhuizen brengt ongemak en onkosten mee.

Das ein reejtige weel jach = een uitgelaten troep.

Dèè ziët spooke met klaoren daag = erg ingebeeld.

De Paoschhoòn raape = zoeken naar paascheieren.

Zoë sjiek wie eng peenksterbloöm = heel deftig.

Dèè hat ei good touw getrokke = goed plan gemaakt. Eertijds werden paarden, die niet goed gezond waren, door den smid "touwen getrokken"; als dit goed uitviel, leverde het voordeel op.

Dèè es verlot (ook: **beduvelde**, of **behekst**) **an de kaart** = voor een verwoede kaarter.

Geluek bie et speul es ongeluek an de vrowluuj = voor iemand die vaak wint bij het kaartspel. 'n Goed kaarter is 'n slechte vrijer!

Dèè veend ei slèjt stökske = een tegenvaller hebben, gezegd ook buiten het spel.

Eech speul de troof op = ik riskeer, ik help iemand.

't Es patoet = altijd verdiend. Patoeten is 'n kaartspel, drie gelijke kaarten is patoet.

Dèè hat veer boere en eine viefde = het uiterste. Bij het pandoerspel in deze streken is dit wel het hoogste wat gehaald kan worden.

Diej leupt nog met de falsje = ouderwetsch gekleed.

Der keuning is doëd = als iemand z'n hoed achterste voor heeft opstaan.

Dèè hat et bed oethange = heeft de kleederen stuk.

Dèè kuempt van Reimerstok en hat het huemd langer es de rok = spottend gezegd.

Dat stòng in de klappende ester = 't is 'n vastenavondsgrap.

Das eine beul van ene kèël = een forsche (ook wreede) kerel.

Das eine wie uulespiegel, dèè diëg ouch alles op zieng maneer = 't is een (grappige) zonderling.

Ei gezeëje of hèè eng ow kreem gezooken heij = {p.38} schimpend, voor erg bleek zijn.

Ein oetzeejt of hèè oppe schoof gelegen heij = als boven, doch minder schimpend gezegd. Op een schoof lei men het lijk.

Dèè es van de schoof opgestaande = die is doodsbleek.

Dèè kuemp deech dees naajt de tan' telle = spottend gezegd als iemand een kikvorsch doodt; steunt op volksgeloof.

Das uch einen van de zeeve steemme = al te slim; (zeven, 'n folkloristisch getal).

Hèè es noch neet langs Smeeds Bakkes (ook: **langs Lemmekespoort**) = nog niet heelemaal veilig.

De eiervisse guent rond = de koster gaat rond voor eieren.

De paoschhoon zeuke = paascheieren rapen, door de kinderen.

De klokke zuent noa Roëme Paoscheiere haole = wordt verteld aan de kinderen in de Goede Week als de klokken niet luiden.

De eier van Witten Donderdag verve neet = 'n volksgezegde. Omdat ze nog te versch zijn?

Keuj op Vriedag oetgelaote, breeke neet oet = volksgeloof.

Et hat zeech nog noets niemen riek gemakt met Zondags te weerke = 'n volksgezegde.

Alle wèrk op Maondag begoèst, misluekt = als boven.

Ein speën es ruuzing = 'n spin is ruzie; gezegde, steunende op volksgeloof.

Buekt en ekster, das nuujs = wanneer 'n ekster dat doet, betekent het nieuws; gezegde, steunende op volksgeloof.

Schale va Paosch-eiere verdrieue de kwawvrüssche = gezegde, steunende op volksgeloof.

Das mer allemaol superstiëse = geloof 't maar niet (te gauw); 't is bijgeloof.

Noöd jeegt der haas oet genne buesch = nood breekt wet.

Der beste meister veend nog zie meister = de slimste wordt nog wel eens beet genomen.

Blauw leët aal blauw en roëd aal roëd = in de verkiezingsdagen beloven alle partijen veel.

Op verschillende dorpen waren eertijds twee partijen: vóór of tégen den burgemeester, blauw en rood geheeten. Daar draaide 't heele bestuur op en "regelde" de dorpspolitiek.

Dat kost einen houp napolejongs (weelleme) = veel geld kosten.

Ei hoes es nuedig, twië es ei te veul = 'n ge-{p.39}zegde; onze voorouders hadden 't idee dat huisverhuren geen winst opleverde.

Ein schan veur Hommerik zoe lang es het bcstèet = gezegde, vindt z'n oorsprong in 't voormalige "stok-vechten", toen tusschen Hommerik (Hombourg, B.) en Banholt werd gestreden om de suprematie van tien uren in den omtrek. De Banholtenaren waren op één na reeds de "Koel" ingejaagd of geslagen, toen de laatste zoo furieus en "wild" werd, dat hij alleen die van "gen Hommerik" de koel injoeg. Dat één man zodoende alle stokvechters van H. versloeg, op 't punt dat H.'s zege zoo goed als zeker was, was 'n "schan" of schande voor H.

VII. Ontleend aan werk. boerenbedrijf. enz.

Hee neumt de koo met heure naam = hij weet 't sekuur; hij zegt 't maar, zoo als het is.

Dèè es niks gewend es keu en verke = 'n eenvoudige "ziel".

Mië leid es ei pjard gedraage kriegt = (ontzettend) veel leed.

Ein krêngke kuemp te pjard en geit te voot eweg = gauwer ziek dan gezond.

T' es verkesj (of biëst) kaod, schrao, onnuets, wiët, druüg, enz. = erg koud, vuil, ver, droog, enz. In tegenstelling met b.v.: 't es duvels schrao, enz. wordt de versterkende zin met "verkesj" alleen gebruikt in landbouwtermen of terugslaan hierop.

Da bèste et Verkske = de dupe van de zaak. Ook: da bèste de sigaar.

Es et verke stiëf es stuut er der troog um = ondankbaarheid is des werelds loon.

Et mets in et verke laote stèeke = een onvoltooid werk.

Ei stuk vleis in ei vet verke stèeke = iets geven aan iemand die het niet nodig heeft.

Hèè hat veul veur et mets = veel voor de hand.

Hèè loert of er zieng kauver verloore hat = kijkt bedeesd, beduusd.

Die hat der wauf in gen moel, neet ee genne start = erg magere koe.

Das eine stôme stuerkel = erg dom beest, ook wel eens persoonlijk begrepen. Men hoort eveneens wel eens: *stuieltes*. {p.40}

Eech bin waal ei good kauf = drink graag melk.

Dat mets sniejt gleuje booter = een bot mes.

Dao geit ei verke mit einen haam deur = losgebonden garve.

Dèè hat ouch leever der roöm es de botermelk = zorgt 't eerste voor zich zelve.

Dèè deit einen vaalsjen eid veur ei kroezel = 'n onbetrouwbaar iemand.

In et gaans duerp weest gei huij genoeg veur dèè de moel te stoppe = voor 'n reuze kletser of opsnijer.

Es der vogel d'roet es, es et tied de kouw te sleète = als het kalf verdronken is, dempt men de put.

Iers koelekóp ziën, veur kwakkert te weere = alles moet men leeren door vooraf te bestendigen. Wilt men wat worden, dan moet ge u ook door het minder aantrekkelijke begin slaan.

Hèè hat ein meule gemakt = 'n kar (met granen) omgeworpen.

Dèè stopt zeech get op zieng kar = die haalt zich wat op z'n hals.

Hübste het getuug al meuj? = als men ontijdig ('t werk nog niet af) naar huis komt.

Das leejte kniensgrond = lichte leemgrond.

Das mer kajak = mager land.

Alle poejakke heelp niks, es dèè van Hieboove neet mèt weerkt = aan Gods zegen is alles gelegen.

Kooën ee genne stub en terf ee genne sliëk = tarwe is niet zo kieskeurig terwijl rogge met droog weer gezaaid moet worden.

Terf op ter bloète mê kooën op ei kusse = tarwe moet op een zuivere schuurdeel gedorscht worden, rogge niet.

Dèè et deersche hat oetvoonde moes gegeiselt weere = met de vlegel dorschen is lastig werk.

Binne deerschen en boete maale = ernstig werken. Ook voor: kurieus werken.

Wat der boer neet keent, vreet er neet = hij laat zich niet zo maar iets aanleunen, of wijsmaken.

Hèè weelt der boer de kuenst aafliere = is al te nieuwsgierig.

Vrowluujs road en reubzaod lükke mer alle zeve jaor = dus wat weet je, spottend gezegd voor spraakzame en raadgevende vrouwtjes.

De deestel hat zeelver mê katestart goud a gen start = distels zijn moeilijk uit te roeien, doch paardestaarten nog moeilijker. {p.41}

De blajer zuent veur de bleuj = kans op weinig fruit.

Dèè es erg plat ee gen zieje = erg mager.

Neet zoe vet zaajt mager = spottend, als hierboven.

Das allemaol eng karoot (ook: toetmèm) = soort zoekt soort, of: 't is allemaal van 't zelfde laken.

Das mer klieje (ook: zeemele) = minderwaardig goed.

Dao bleuje de eerpelle (of, jarpelle) = hij heeft gaten in de kousen.

Es de roeze bleuje es der beste tiëd veur boter te steeke = es et règent mieje, en es de zon schient heuje = alles op z'n tijd.

Hèè veert altied op et beste pjaard = misbruik maken van 'n bereidwillige vriend.

Laof zieje ter iere sint Magreet, dat eiderein d'r vâ geneet = 'n oude boerenspreuk over rapen.

Sint Pieter en Paules es breekwortel, da' riept et kôön daag en naajt = 'n oude boerenspreuk over den rijptijd van het koren.

Wat rast, dat mast = rustende dieren mesten 't best.

Dèè zwèft wie flat op ge water = doelloos.

Es et ierst graas aof es, verzieje de keuj = jong gras 't beste voor de koeien.

Veur ei sleijt jaor mooijt der ploog neet blieve staon = niet al te gauw den moed verliezen.

Ei wèèr wie ene erm (of: kloomp) = zeer mooi weer.

Dèè vie hat moot et vèl verwaachte = alles kan mislukken.

Watte? Kooflatte op gen naas gebakke! = bemoei je met je eigen.

Van alles es hoonderdrek = spotternij voor mengsel.

Vrowluujhaand en pèèrdstaand kinnen geinen stilstaand = deze zijn altoos in beweging.

Waajt euch veur et echterste va ein pèèrd en veur et veurste va ein vrommes = 't paard slaat (stamp) met z'n achterpooten, de vrouw (krabt) met handen en armen wanneer ze kwaad is. Ook in verdere moreele beteekenis.

Eine minschj es geine jarpel en toch rolle ze met em = men (de door de wet beschermden of gemachtigden, alsook de wet-zelve) regeert de mensch. Ook in algemeene beteekenis. (Jarpel = aardappel).

Dat hat niks oonder gen schjoön = mager land. {p.42}

Woe het appele hat, hat et ouch prange = zoek je geluk niet in den vreemde.

Of-ste roëze plukt of niëtele, um es um = vreugde en leed gaat voorbij.

Der eine veent ei roëzeblad schjoen, ein ander eine kooflat = elk zijn zin.

Doe hubs diene lèste mès gemakt = 't is gedaan met je, in de beteekenis van: je bent versleten.

Das kauver leefde = kinderachtigheid.

Dèè heet ei dom pèèrd (of pjàrd) greeje = een domme streek uitgehaald.

Dèè es neet erg haam-vast = is vreesachtig.

Dèè zuut et graas wàsse = die is zuinig.

Sjus eine verkeskop: veul gezeug en aandere niks = kale hoovaardij.

Zoë klook wie ei verke = spottend voor deftig.

Zoë voel wie ei verke = erg lui.

Das eine flattentreijer = langzaam persoon.

Dèè heet et vet van binne wie de geite = die is mager.

Das ei koët fret, koeie knien, koeie kriebel = boosaardig kind.

Dèè luugt nog hèlder es et pèèrd lupt = 'n groote leugenaar.

Dèè hat mit der haan geproeëderd = dat is 'n malle.

Ein moel wie en schjeurpoort en ein hart wie ein hin = veel lawaai maar weinig courage of daad.

Dèè deed de pèèrd afsloön = laat je niks verdienen.

Dèè springt wie ein bok op ein haverkist = handelt onverstandig.

Zoë sterk wie ein pèèrd = zeer sterk.

Dèè verklapt kar en pèèrd = kan niet zwijgen.

Men moot vaare mit de pèèrd die me op staal hat = men moet zich met eigen middelen (of de dienstbare) redden of weten te behelpen.

Dèè es de vier hoofiezers van eine hond nog neet weerd = die is te lui, deugt niet.

Das eine hoësteügel = gehecht aan z'n eigen huis of heim.

Dèè es met geine stèk de deur oet te sloön = zit steeds thuis, tot vervelends toe vaak.

Ien heksel howwe = kort en klein slaan.

Es me de koo neet kinde, wist me neet wao et kauf heëm wao = als men 't niet (tastbaar of logisch denkbaar) kon nagaan, wist men 't niet. Ook persoonlijk gebruikt, b.v.: als men de moeder niet kende, wist men 't kind niet thuis te wijzen. Men zegt ook: Es me de keu neet kinde, wit me neet wao de kaover vandaan kiëme. {p.43}

De koo steit op gene zolder = zonder melk.

Ow mussche veengt mê neet mit kaaf = praatjes vullen geen gaatjes.

Zo dom es boeëneschtruu = erg dom.

Es drek mist jard, mot er gevaare wêrre = men wordt wijs als het te laat is (jard = wordt).

Zet um eine meuntel op = geeft hem z'n mond vol. Meuntel komt van: varkens meuntelen, d.i. iets in de neus hechten of zetten om het wroeten tegen te gaan.

Zet dèè de praam ens op (dèè kriegt de praam op) = maak die(n) eens kalm. Een praam is 'n ijzer waar men een kwaad paard mee stil houdt.

Diej waor good veur wèl = voor 'n dik vrouwensch. Een wel is een houten rol om het land vast te rollen.

Diej deed de eerpelle opslaon (ook: jarpele) = voor 'n dik (vrouw)mensch van wie men kan aannemen dat ze danig wat naar binnen zal slikken.

Die heet ziene kapbòòm bloet = dat beest is mager.

Ei stuk spek in ei vet verke schtjèèke = iemand die 't reeds goed heeft nog wat erbij geven.

Es et verke stief es, bruujt et der troög uèm = ondank is werelds loon.

Dat es et geld van de koo = afgemaakte zaak.

Het kauf dour de koo geschtole = omgekocht.

Gein koo heet blum zonder vlekske = daar is niks van aan, in de beteekenis van: aan iets is altijd wat fouts.

Diej (of: dat) hat geloot = 'n oude koe of paard.

Loes hònder legge ooch al ins in gen niëtele = iedereen vergist zich wel eens.

Dee pakt de koo bie de heuën = die durft, pakt aan.

Eeder moot zien eigen stoeëtskar vaare = ieder voor zich.

Dèè es ezal es geboore, sturft neet es peerd = ieder vergaat 't naar z'n kennen en kunnen.

Es de broen et mer getrokke kriegt = als 't zoo maar blijft duren; als 't maar gaat.

Ich zal dich ei peerd veurzette = ik zal je 'n handje helpen.

Et blijft altiëd nog ei eppelke hange = ook bij goed oppassen, mislukt nog wel eens wat.

Déé schjeurt de schjaop en de àndere de verke = maakt goede zaken (tegenover de konkurrent bijv.)

Es de krib et pèèrd moot naouloupe, liupt et schjeif (dan doogt et neet) = voor: verkeerd. {p.44} Als 't zóó moet gaan komt 't verkeerd uit.

Riek invaare en erm dèrsche = veel stroo doch weinig korrel.

Ei pèèrd va Loretter krachenmert = een knol.

Op ein krom vaor wàsse de meiste vruchte = zoo "gauw" (of precies) niet. Ook: laat 'm maar lopen, hij weet wat hij doet (of: hij kan 't wel).

Dèè schjuurt der rein = zoekt het uiterste. Rein is de grenssteen, b.v. tusschen twee stukken bouwland.

Das jarpelle vlaaj (jarpel-aardappel) = voor dikke boerenvla.

Eederein plaant et zienjt = elk t zijne, elkeen plant 't zijne.

Dèè es bie der bak = bij de hand (bak = voerbak).

Der weenterknop es der zoomernot = goed weer in den winter geeft veel boter in den zomer.

Hèè ruukt ziene zweit neet gàu = maakt zich niet graag moe.

Hèè is liever voël es meuj = 'n luie vent.

Dat deit eine met ein haand op gen ruëk geboöre = gemakkelijk werk.

Es de èsj zich neet sjaamte veur zien vrund da' brön heè wao heè stunt = esschenhout brandt graag.

Dan barst de baar, den understen stein boove kùmt = barsten of buigen.

Dèè es bare bringe = een langdurig gesprek voeren; steenen inmaakpotten of baren binden was (is) een langdurig werk.

Dat waor ein (baar) van drie roeze = een tè lang gesprek.

Sliep ens en spuuj ens in de han' = allo, pak aan. Begin.

Heè es bang dat heè neet rond kump = behalve de gewone betekenis, ook: z'n dienst verlaten buiten zijn tijd, als z'n tijd nog niet om is.

Men weurd ierder euvereeje van ein mèskaar es van eine koetsj = gauwer belasterd als geprezen.

Dèè moot zich ei stuk zieje = voor een dienst, waar men zwaar moet werken.

Dèè hat veul kluuëtedrek = voor 'n rijke boer.

Dèè had veul schuuën i gen veld = als voorgaande.

Dat licht geine boer in gen venster en geine pastoër i gen deur = dat hindert niemand.

Er zunt länger pjaard es luuj = spaar uw eigen.

Aafgelaote melk = ontroomd.

Das vaere-vie = spottend voor meisjes. {p.45}

Zoë taam wie een doof = erg moe. Ook wel eens bedoeld: getemd.

Zoë gries wie ein douf = erg grijs.

Zoë gluuje wie de aomer = gloeiend heet.

Zoë scherp wie ein vleem = zeer scherp.

Zoë schjeef wie êne platiël = erg scheef.

Loër ens of ze geine start hat = 'n koopman zonder verstand.

Dèè (of: dat) sliëpt al leng = voor iets wat koud is, of koud heeft.

Déé vie heelt, kon et vel verwaajte = 'n ongeluk is gauw gekomen.

Ein koo schjit mië es tiën muësje = een groot is meer waard dan tien kleintjes. Groot geeft doorslag.

Vrêm kuuj lekken gein vrem kauver = 'n tweede huwelijk is slecht voor de kinderen uit het eerste huwelijk.

Diej hat veul schraome op geen heurs = 'n oude koe.

Deé pakt de koo bie de heuën = die durft, die pakt aan.

Hèè kiek of er zien keu verloore hat = is verlegen, kijkt of ie geen weg meer weet.

Der wieje weeg makt der erme maan = lastige arbeid vermoeit.

Zoë naaks wie en piering = naakt.

Ze zint deech gescheekt = gezegd als iemand in 't land, wie of tuin veel last van mollen of muizen heeft.

Doe moos der lake bruel op doön = goed oppassen (lake bruel: om de bijen af te doen of af te houden).

Diej hat paans nog dèrm = een mager koebeest

't Es eine reijgel = als voorgaande.

Dèè moos peen hauwe = thuis blijven.

't Es mer bloesj = veel stroo en weinig korrel. Gezegd, als er bloesem is doch weinig vruchtafzetting.

Deè haolt et oet de koodèm = 't is een melkboer.

't Is mer ein oetgeblaoze n' ei = niet veel waard.

Dao ligge reijnstèng = dat is een hinderpaal.

Zoë dom wie struuë = erg dom.

Zoë kroomp wie ein siekkel = erg krom.

Zoë kort wie ein moös = erg kort.

Doe moos ze ens get dumpel eegèève = spottend gezegd, wanneer een huisdier niet wil wennen.

Dèè mit einen hoond veert, es hoond mêt = lastig werk. {p.46}

Zoë stòm wie eine n'os = erg stom; hij zegt (of kent) geen woord (zeggen).

Zoë rond wie ein huuf = mooi rond.

Ein koo es eine zak = hoe beter het voer, des te beter de melk.

Op deen tied heij en koo gekaufd = voor: maak s.v.p. voort.

Et verke es deur de koo gestoöke = de zaak is omgekocht.
't Es braoke tied = voor: als er weinig werk
Diej vrèete et wèrk op = te veel personeel.
Dèè geit de gats aaf = werkt (gaat, of boert) zich achteruit.
Dèè moot de knuij aafstoète = 't lastige werk doen.
Gèèf em ziene paasch = zend hem weg.
Dèè melkt geine schoëm = 't is half werk maar.
Das (mêr get) veur gen vot gehauwe = als voorgaande beteekenis.
Hèè breëkt zeech der kniëp = doet 't op z'n gemak.
Zoë schjeef wie ene platiël = erg scheef.
Zoë laank wie ein geerd = erg lang.
Forseer deech, dat deech loong en lèëver oetkump = gebruik geweld.
Et graas es eine veenger laank gewaasse = het heeft flink gedauwd.
't Es allemaol graas en klië wat veelt = koele Mei-regen.
Zoë gelps wie klië = erg voedzaam.
Dèè es geschoeffeld = gezakt op examen, of dergel.
Zemp wiest van alleng = onkruid gedijt altijd. Zemp of herik draagt zaad, dat tien jaar kiemkrachtig blijft in den grond.
Dat es ein sleijte schaor = een miswas van granen.
Diej mooste mit ein smEEK bieJ een drieve = beteekenis als voorgaande.
Zoë greun wie kervel = erg groen.
Wen der reubzaod good lukt, gieft et ei good koönjaor = teeken voor een goed korenjaar.
Et zùnt mêr hómmeLvötjes = graan met dun stroo en kleine halmen.
Duvelsdrek, da hoddelwerk, en d'r aagter de flotsbrook = spottend voor: ploeger.
Hèè ziët oet of er drieJ daag aagter genne ploög geloupe heij = voor: erg vuil.
Met Sint Jaans-onthoofding moot me deestele steëke, da steërft et hart dr'oet = de beste tijd voor het distel-onkruid te vernietigen.
Es der heulentèr bleujt, es et nog zes weëke {p.47} **veur der ougst** = 'n tijdbepaling v.h. boerenbedrijf. (Heulentèr = vlier).
Dat zuent ruebe bie et schaopevleis = boter bij de visch.
Das gei werrek veur eine die neet bië es = meer haast gebruiken.
Das eine sabel; eine stuerkel = 'n oud paard.
Eine n'ezel weit ierst wat ziene start weerd es, es hèè em kwiet es = ten tijde van ziekte weet en begrijpt men wat gezondheid beteekent.
Wao et peere hat, hat et ouch prange = die zoekt die vindt, in beteekenis ook waar 't goed is vindt men ook 't tegenovergestelde.
Ei veule moögste mer twië oore aanspanne = langzaam dient men te werken met jeugdige paarden.
Veer zuent in de zaod = in den zaaitijd.
Zweijte of stuëp vreete = bij natte zomer; schimmel in stroo en graan.
Went me neet zwèt an de zeejt, dougt et neet = natte zomer is nadeel; aan de zicht moet men zweete! dan is het weer gunstig. (Men vervormt neet ook tot neejt, terwille van de rijm).
De zon sjient ee gen stoppele = 'n mooie nazomer.
(Et zuent) appele nao Paosche = niet veel bijzonders meer. Ook hoort men: *reube nao keersmis*.
Dit jaor wist fruit in abendang = 'n zeer goed fruitjaar.
De knap verdeene = de kost verdienen.

VIII. Ontleend aan trots, onvriendelijkheid, pessimistische waarheidsliefde, enz.

Hèè miengt eene kenien gevange te hubbe en noe es et der start = 'n reuze tegenvaller.
Sjus of hèè eene kenien et vel aafstreupt = erg ruw.
Lange neeks met ene korte start = heelemaal niks.
Dèè moot gepizzeld wèère, dat et vel an der stek blief hange = eens flink doorgetrokken krijgen. – Gepizzeld (van pizzelen), beteekent geslagen worden; men zegt ook: gezwenst, gegoerst, geloesjt, aafgepizzeld, gedekseld, losgemakt, gemeunteld.
Da kriegste eine tusschen haus en nak = 'n flinke slag. {p.48}
Dat deeg de tán gen haus aaframmele = 'n geduchte slag aan 't hoofd.
Zoe geliek lekste deech ein = dadelijk ontvang je 'n oorveeg (waarschuwing); soms wordt toegevoegd (ook apart gezegd): da hagelt et in Terneije. Ternaaien, 'n Belgisch dorp in de buurt, was bekend om de vele ruzies.
Dán es et batsendaver, dao kaveer eech deech veur = slagen en stompen, gezegd in waarschuwing.
Das allemaol van d'eigeste lap = allemaal van 't zelfde soort (gepak).
Hèè moot de stouf tussche gen bein houwe = hij is lui.
Dao bevuust der pot oonder ge bed = een erge koude woning.
Hèè schùdt drupkes zoonder vergunning = druppel aan de neus.
Diej hat et in de koef = erg hoovaardig.
Dat breengt deech niks ee gen tesj = weinig voordeel.
Zoe astraant wie straotedrèk = zeer brutaal.
Das ein gitsj = een buitengewoon lang smal meisje. Ook: eine lange gaar.
Das eine gaarpost = een buitengewoon dik meisje.
Das niks es snoets, onnuet en vluuj = totaal vervuild huishouden. Ook algemeen anders gezegd.
Der onnuet vreet em op = totaal vervuild persoon. Ook gezegd voor een vuil persoon.
Dèè likt dao an et smoeze = heimelijk vleien.
Dèè heengt in eine reem = hij hinkt.
Das hauf laank = ongepermiteerd.
Hè es baasterd gemaakt = ontferd.
Das bie-j-ein gebeddeld = 't is niet veel bijzonders.
Met de bein in gen locht (ook: euver gene kop) = 'n mislukking.
Hèè gieft der gooje raad weg en heelt der sleijte = 'n bediller.
Dèè lèèft los liber d'rop aan of hèè hië kues blieve = 'n losbol.
Dao zuelste ouch noëts geinen avekaot va maake = 'n domme vent.
Wat der kop vergit moote de puuj misgelle = (puuj, beenen) vergeetachtigheid bezorgt moeite.
Dèè zien bed verbrand kón op et strue slaope = te voorbarig zijn.
Waajt teech veur de (van God) geteikende = de zwakste zijn heel vaak de sluwste. {p.49}
Das eine schrao slaag = een groot (onherstelbaar) verlies; het wordt óók spottend gezegd voor 'n niets beduidend verlies of tegenslag.
Da kriegste twiëmaol niks = ondank.
Doe kons meech der bout hakkele = naar de maan lopen.
Dèè geit aal aafmoeze = alles grondig onderzoeken.
Hèè zeet diep der een = veel schuld hebben.
Hèè kan zeech neet mië der deur riete (of: sloôn) = te veel schuld hebben.
Doe kons meech veerkentig geklauwd jaare = “op den rug blazen”, ik zou je lekker danken, 't Es ei knookespeül = 'n uiterst mager mensch of dier. Ook: dèè steekste in ein sliepbus.
Dèè es nog te luij veur ziene eige knooke na te sleijpe = aartsluiaard.
Dèè zet de hiële betiek op stelte = 'n herrieschopper.

Dèè hat de bleik oethange = is deftig. Dit gezegde stamt van: Vroeger droegen de boeren slechts den blauwen kiel, en als dan iemand passeerde met boord en overhemd, hoorde men het.

't Es ene kloommel veur en kloommel nao = voor onhandigheid; ook: 'n onhandig of slecht werktuig.

Kroep em op zie' kerreke = geef 'm wat erop (slaag).

Dèè zeet in de peetsj (wie 'n vloot tusse twee neegel, of: sjus en moes in de kneepval) = op z'n ongemak; in de rats zitten.

Dèè hat veul weend op gen priej = 'n opschepper.

Went dèè eine bessem d'reen haw, kèerde hèè de hiël straot = voor een verwaand persoon.

't Es mer kale joech jach = trots, opschepperij, is 't niks.

Hèè es zoe hoeveerdig wie poepestroont = voor iemand die grootendeels ten onpas hoovaardig is.

Veul um gen erm en meen i gen derm = kale opschik, waaronder de maag lijdt.

Dèè heet veul doeven op zien daak = die is verwaand.

Hèè waor op zien elf en dartigst = heel deftig doen (ook: langzaam).

Dèè stinkt zèève oere tèegen der weend op = die is zeer hoovaardig.

Wied is altied riek mit de naam = verafwo-{p.50}nende, kun je best opscheppend doorgaan voor rijk.

Hoevaart moot pienj lieje = hoovaardij kost duiten (ook deit, in plaats van: moot).

Sparen oet der moond veur an gen priej te hange = slecht eten om maar den dikke uit te hangen.

Zoë deftig es en peenksterblom = heel deftig.

Veul kaal in eine zak en leeg beend-ste 'm toe = dat is 'n praatje.

Dèè zeengt de ierste partiej = die voert het hoogste woord.

Dèè makt ein beheij veur doezend man = een reuze-opschepper.

Dèè heet zienen aelter geseerd (schjoen geseerd) = deftig uitgedost. Ook: aejter.

Dèè moot zien priej laotte blow verve = maakt alles op.

Wèè zich zelve priest heet slechte naobers = eigen roem stinkt.

Hèè springt wiër es ziene stek reikt = hij neemt te veel hooi op zijn vork.

Gaef um ziene kotsjee = meld 'm af (congé). Men zegt ook: Eine et bonsjoer zegge.

Hèè makt te veul bansjoer = te veel ophef maken, enz.

Dèè gunt diech nog neet et lich in gen ooge = gunt u niets.

Dèè zette ze et mets op de stroöt = verlangen 't uiterste van 'm.

Dèè moot klinke schjoore = die moet (gaan) bedelen.

Dèè loert met de linkse aug nao de reische kamezooltès in = voor 'n scheel-ziende mensch.

Zoë scheel wie ein rueb = erg scheel.

Zoë dóóf wie ein pot = voor 'n doove mensch.

Zoë zwart wie de schòw = erg mager.

Dèè es noets recht nao hoes koòme = voor 'n krom-gaande mensch.

Dèè es kaalvrij = praat z'n mond voorbij.

Als veer slachte, kriegs-toe de moel = zegt men, om opvallend onvriendelijk te zijn tegenover een zeker iemand.

Ich bin dich zoe meug wie kow pap = je verveelt me geweldig.

Doe hoofs gein kattepoekkele te make = hou je gemak maar.

Dat bekt um neet = dat bevalt (of smaakt) 'm niet.

Dè heet de knuip aaf = verarmd of arm geworden. Ook wel eens: is weggejaagd geworden.

Dèè meinde ein doef te vange, en noe es et nog gein muèsj = heeft zich danig vergist.

{p.51}

Dèè zet zich op 'n destel neer = vergist zich.

Dèè kriegt de koepong geknipt = die komt op de koffie.
Dèè zuut oet wie ein gevilde moes = die hebben ze er tusschen gehad.
Ein gezicht wie eine avekaat die gek is = hij zegt geen stom woord.
Dèè moot op de iezeere goon = hard werken.
Hèè es tand-aaf = hij kan niet meer bijten (vanwege de tanden).
Dèè kerel es vriejriks = nergens thuis.
Das eine roewe schjutter = die durft alles.
Dèè es neet meister van zien moelwerk = praat te veel en daardoor zich-zelf voorbij.
Ein moondwerk wie ein schaaf, wat d'rop es moot d'raaf = als voorgaande beteekenis.
Dèè heurt de pieringe neeste = een gierigaard.
Es ich onger dich an et stoöke kaom, dan hubste van de neut = dan kom je op de koffie.
Dèè es noets wiër gewès dan zien mooder um mit d'n dook naobruijte = niet ver geweest; tegen iemand die nog al opsnijdt dat hij al veel van de wereld heeft gezien.
Voor hum ei beschjuutsje = neem hem eens onder handen.
Sjus zoeveul es ing vleg in eine browskèetel (ook: sjeet in gen fles) = de moeite niet waard.
't Es eine breuj (ook: tutmêm) = een pot-nat, allemaal eender.
Wèè het iërste ruukt, hat zeech misbruukt = 'n boer gelaten.
Dèè luugt nog hèlder es wie einen hoond luipt = liegt dat het barst.
De reische (rechtse) oer toet mich = ik word veracht (in tegenstelling met: de leenkse oer toet mich = ik word geprezen).
Wie rèihter (rèchter) wie slèihter (slèchter), wie leenker, wie fleenker = goed of kwaad, er wordt over mij gesproken.
Dèè moos aafgezòld waere = slaag verdiend hebben.
Dèè keent fluite wie en mueschj = bitter weinig.
Hèè zaot wie en kat in eine kroesjelstroek = op z'n ongemak.
Ze geit em wie ei doëd kuuke de vot = heeft angst.
Dat ruetsje neet = ging niet gemakkelijk.
Hèè luipt wie einen hoond wat nao de kèrmès geit = wantrouwend, langs 'n omweg.
Hèè kiekte wie eine hoond van de kèrmès keumt = erg beteuterd.
Dèè ezel geboore es, zal neet es pjård sterve {p.52} = is aartsdom. 'n Dommerik leert geen wijze dingen.
Dèè hat eine remmel te meeën = niet wel bij hoofd.
Dao konste deech veur werme (of: brenne) = dat vergeef ik je niet.
Hèè hat ei kraujenneest een ein oer = niet gewasschen en verzorgde ooren.
Hèè beluugt zien eige bujel = liegt over den marktprijs.
Das schjeële wauwel (of: bazel) = flauwe praat.
Das ein ow tesj = 'n vervelende prater. Ook wordt gezegd: ein ow zeëg, baar, zeijk, reub.
't Es eine nuusjeler (of: drèësjer) = 'n druiler, 'n langzame vent.
't Es eine wie kloëtezeve = een zonderling.
Doe trampels of ste ein eij heijs = je bent langzaam.
Hèè haj (of: hat) et hoëg in der giëvel = is verwaand. Ook: hèè haj et hoëg in de kruun.
Hèè keent ging kleën luuj = 'n ingebeeld iemand. Ook: der hoëgmood es em een der kop geschoote. Men gebruikt 't ook wel eens voor opschietende bieten of wortelen.
't Es eine vieze nami = een slordige vent, 'n viezerik. Ook gezegd: eine onnutte kèèl.
Doe kriegs knuij (ook: knuuëp) = slagen.
Dèè geit met de knuij (of: knuuëp) = die ontvangt 't hoofdaandeel slagen.
Es de nagtegaal zien jonge gezeen hat, fluit er neet mië = alles duurt zijn tijd.
Dèè ziët oet of er deur genne prats geslèpt wiër = erg vuil.

Alweer ei stekske miëj veur op teech te verbranne = gezegd bij 'n minder groote overtreding, enz.
Me weit wao men es, mê neet wao me kuemp = de toekomst is onzeker.
't Es eumer ouw troof = altijd 't zelfde, tot vervelends toe. Ook gezegd, als immer 't zelfde weer is.
Et veelt niks op genne grond = loontje komt om z'n boontje.
Stueb blijft stueb al vluugt hèn tot a gen woüke = kale hoovaardij.
Dèn et iërste bië het vuur es, zèt zich et kòrste der bië = elk zorgt voor zich het eerst.
Das eine meijer = kwajongen.
Hòt dieng ow schjoon veur et lepke = spot met je zelf.
Dèn nao vaar noch nao moor loestert, loester {p.53} **nao et trommelvel** = die niet naar z'n ouders luistert, wordt allerhands slechts ingeblazen.
Diej ligge allemaol onger ein dekke == die verklappen zich niet.
Hòt dich gedèk, eech been ouch erm gewès = hou je gemak maar, spottend gezegd.
Dèn konste baeter leeje es drieve = hij ruikt onpasselijk.
Veer zunt kort bij ein durp = als voorgaande beteekenis.
Dèn moos-te ens aafdrüüge = geef 'm eens de mond vol.
Doe hubs tich dao laotte aafvooze = jij kwam daar ook op de koffie!
Ze lekke het hum onder gene kop = gierig persoon.
Ze gaeve het hum neet es hèn aaflekt = als voorgaande beteekenis.
Hèn es te plat veur gen vot = als voorgaande beteekenis.
Das eine sloeberdoetsj (sloëster) = smeerpoes. Komt van sloebere (vuile) Duits of Duits.
't Es eine hauf gehangene (ook: **êveveul**) = slordige vent.
't Es eine schjinnaos (liemstrenger, straank) = 'n rare, 'n vlegel.
Das ein schrao serpent = boosaardig meisje (vrouw).
Das eine onnütte troog = vuil persoon.
Zoë onnùts wie ein tang = erg vuil.
Das ein struümaan = die heeft niks te vertellen.
Das ein meule van ein vroomes = groot (dom) "vrouw-mensch".
Das ein floes van ein vroomes = ontrouw meisje.
Dat deit teech leventig de eerd eekroepe = doet je doedergeren.
Hèn luept zeech de klauwen onder gene zak oet (ook: **hèn luept zeech de knooken aaf**) = doet alle moeite.
Hèn moot der leste maan der zak ophelpe = altijd de laatste.
Das eine kluteklaos = niet-oppassende persoon; ook: 'n vreemde sulligere iemand.
Das eine zevesliëper = 'n rare vent.
Das eine toeletanter = eigenzinnige vrouw.
Das ein baansjöttel = dom wijf.
Das eine kwetsbugel = iemand, waaraan gauw iets mankeert, 'n zwak kind.
Das ein voel plaat = vuil vrouwspersoon (ook: **vèg, troffel**). {p.54}
Dèn kempt dich de haore, dèn es neet katsgrauw = een kwade.
Hak zeukt gepak = soort zoekt soort.
In et kammezaoltèske spuie = 'n onaardigheid onder iemands neus wrijven.
Et poeppert um = heeft angst.
Zich de riezër slaon (howe) = zich eruit slaan, zich niet bloot geven.
Das eine schtrup = 'n kwajongen, die je last aandoet.
Dèn hub eech i gen teschj = die(n) heb ik in de gaten, heb ik door.
Dèn es rebellig, de brets stèèkt em = uitgelaten, wild.
Eine voot op genne boek = 't mes op de keel.
Hèn zeet op gen deuk = zit op zwart zaad; is zonder werk.

Hèè makt de ow schjoon zelf = spoutuitdrukking.
Dèè moot der zak lappe = moet voor de zaak opkomen.
Hei stoe mer bie de baron in de weëg gelèège = voor 'n luiaard.
Eet makey da' lierste good fleute = spottend gezegd om de kinderen brood en kaas te doen of leeren eten.
Die bòter it, stut der deur = daar zit goede kracht in (in de omstandigheden gezegd als voorgaande).
Dèè sliëpt alleng = heeft 't koud.
Dèè troewt zien eige nog neet = is wantrouwig.
Me moot nieme wiejer troewen es me hum ziët = steeds voorzichtig zijn.
Zoë poekkel, zoe krôf; zoë krôf, zoe poekkel = zoo man zoo vrouw.
Eerst puun en lek, dan knuppel en stek = eerst overmatig en dan niks; de in 't oog vallende op op 't oog gestelde liefde is niet lang van duur.
Einen driët es zwart = 'n kinderpraatje.
Doe moos mer floeze aanvange = dat berouwt je nog.
Dat zunt geng floeze = dat zijn geen grappen.
Doe zows heuën a gene kop kriege = dat begrijp ik niet.
Doe kriegs get op gen heuën = stokslaag krijgen.
Dèè zulle veer de wacht es aanzegge = 'n waarschuwing geven.
Hèè hat floep = heeft angst.
Hèè es pruetsj = op de teenen getrapt.
Zoë eeveldig wie ei keend = kinderachtig.
Zoë mager wie ein krak = erg mager. {p.55}
Zoë plat wie eine sent = platzak, of broodmager.
Zoë roew wie eine bèèr = erg ruw. 'n Ruwe schutter.
Zoë kapot wie einen hoond = erg afgemat.
Zoë rot wie snoef = geheel verrot of vergaan, erg rot of "kort" geworden.
't Es de gazet van et duerp = iemand die op 't dorp steeds het nieuws, al of niet waar of overdreven, rondvertelt.
Dèè beijt op druüg water = voor 'n ongewasschen persoon. Ook: **dèè es bang zeech naat te maake**.
Et blood weurt em roëd ee ge' lief = hij schrok erg. Hij bekommt ervan.
Bië de ierste veur nao heim te goon = komt steeds te laat, en is de eerste weer weg.
Das proej (of: krapult, pùëpel) = 't mindere, lagere volk; 't gepeupelte.
Ei look make veur ein ander te stoppe = leenen voor 'n schuld te betalen, enz.
Dat steit wie ein tang op ein verreke = dat misstaat 'm.
Dèè es geschjoore zonder sjaars (schaars) = dat is 'm mislukt.
Schjeere zonder zeip = afzetten.
Dèè deit dat veur eine plets dank te begoon = voor goed in de pas te komen.
Dèè kan schjoen et lint strieke = mooi veinzen.
Dèè heet eine allegazie van belank = die heeft lawaai en eigen dunk genoeg bij zich.
Dao es et vuur in gen dak = daar is het ruzie.
Dèè heet de kat vreete = die moet 't misgelden.
Doe zows haarweellig waere = 't is om misselijk van te worden.
Doe verliëst dich op ein voel ei = dat komt mis (verkeerd) uit.
Van et bed op et struü = niks verder.
Daorveur gaon ich nog neet mit ein haand bis an mien batsch = steek ik nog geen hand voor uit.
Dèè moot de knobbe aafstoëte = het lastige werk doen.
Van den einen broor an den anderen broor = altijd.

Went et iezer goojkoup jard, dan es et slechte tied = als het ijzer goedkoop wordt, komt er slechte tijd.

Dèè es met geine stek de deur oet te sloon (of: **das eine hoesteugel**) = gehechtheid aan zijn huis. Je krijgt 'm de deur niet uit.

Dèè hoeft noëts mie onger mien grazie te ko-{p.56}**men** = met die wil ik niks meer wat te maken hebben.

Dèè slèpt der blok = hij veinst.

Dèè heit gein haorspier op zien priej wat dougt = die is een deugniet. Ook: die zit vol listige streken.

Doe hubs gein haor op d'n kruun dat doug = beteekenis als voorgaande.

Das eine loërhaan = 'n beunhaas.

Das eine meuteganger = 'n luiaard. Meute is bedoelt 'n ge- of verborgen hoeveelheid etenswaar, appelen of dergelijke, waarop dan de nietsdoener op af komt.

Das hauf laank = niet in den haak.

Hèè spuujt vuur = is zeer nijdig.

Dèè hat ein schrao hoving = de kwade muts op ('n schrale tuin).

Hèè hat zich neet kunne kure = is nijdig; had niemand kunnen plagen, daardoor tot 'n meer innerlijke voldoening komende.

Veur deech hat et geschjeld = nou is 't jouw beurt (kwade bejegening).

Dèè hat ei gezeecht wie driej daag schrow waer = hij kijkt misstroostig.

Hèè hat ei wuermpeke i genne kop = koppig.

Das eine loes (niëtekriemer) = een vieze kerel.

Das eine koëtskriëmer = iemand met steeds 'n vuile neus.

Dèè lacht mit zien gaans gezich en de naas apaart = al te vriendelijk.

Dèè leet mich der owwe zeen = die plaagt mij.

Dèè kriegt zienne poekkel geschjoord = die krijgt 't zijne gezegd; ook: slaag krijgen.

Dèè heurt de vluü votse = in afbouwende zin, ook voor gierig.

Dèè es neet weerd dat um de hëllige zon besjient = dat is 'n luiaard.

De ketel verwiet der pot gebrande vot = de eene bedelaar kan niet zien dat de andere aan de deur staat.

Das ein veugelke veur de kat = die is verloren.

Dèè deit mich et vel aaf = die pest me; die plukt me.

Dèè veelt eine taand oet = dat valt 'm tegen.

Dèè kumt ein lies veur zien oge = beteekenis als voorgaande.

Hèè lèt start noch stoomp achter = neemt alles mee.

Dao geif ich gein piep toebak veur = dat is mij de moeite niet waard; dat is mij geen prijs waard. {p.57}

Dao zow-ste tich mit de tiëne zèègene = 'n ongeregelde zaak.

Das eine gooi suk, eine sop-sieme (eine dubbe) = 'n goedaardig iemand; deze betiteling is in den zin van 'n scheldnaam.

Das eine keuke pieter (taperaer) = 'n armzielige persoon.

Wat dèè weg goeit, stinkt = van hem valt niks af; 'n gierigaard.

Eine de deur oet besseme = de deur uitwijzen.

't Es mich zoene snieder = zoo'n trala iemand; hij is niet veel.

Hèè zet de lap neeve et look = beteekenis als voorgaand.

Zoë veul verstaand es eine snieder van ow schjoon = beteekenis als hierboven.

Zoë stief wie ein prang = erg stijf.

Dao wiesche ze de veut an aaf = dat is te weinig in tel.

Nog meender geteld es de lappen onder gen schjoon = beteekenis als voorgaand.

't Gift gaar niks al steis-te op diene kop = 't baat je niks.

De koorste steeke hum, hèn es bredsig = het gaat hem goed, in afgunstigen zin gesproken.
Et huëneke kriegt vluü in der start = 't loopt mis.
Hèn lèft op zien eige vet = behelpt zich zelf.
Dèn steekt um het kukske = laat hem eens wat zien.
Dèn mooste in ei glaze kèske zette = voorzichtig behandelen, voor iemand die gauw
aangebrand is.
Dèn sliëpt op eine peën = die is steeds vroeg wakker, gezegd in een niet-opmonterenden zin.
't Es zoeveul neudig es et viefde rad in ene wagel = beslist onnoodig.
Tusse n'et hange en et wurge = op 't kantje af.
't Es kapot en et schjiet nog = daar begrijp ik nu niks van.
Het kumpt van der bindel of van der zak = om 't even vanwaar.
Of ste van de kat of van der kater gebeete bès, het kon mer jeuke = beteekenis als
voorgaande.
De aap es gevleujd = klaar.
Flot vingt men vluü = kalmte kan je redden (of: ho ho maar).
Doe hubs good kalle, doe hubs eine maan = jij bent gered.
Daomit hub ich niks a gen ruk = kan me niks scheelen. {p.58}
Aachter mienne ruk vergeit de welt = beteekenis als voorgaande.
Ich hub spas an mien eige, en schjiet an der welt = ik heb maling aan alles.
Ummer koekkoek eine zaank = steeds 'tzelfde.
Moote es dwaank, kriësche keenderzaank = 'n stopwoord.
Dèn weet van tuut noch blaos (ook: **Dèn weet van hot noch haar**) = weet van niks.
Dèn heet gein pin in der kop = die is dom.
Dèn es oet de locht gevallen = begrijpt niets.
Dèn lupt de lamp um = die vergist zich.
Dèn sleet zien eige roete in = handelt tot z'n eigen nadeel.
Dèn zuut gein look droet = weet zich niet (eruit) te helpen.
Dèn deit zich de schtrup um gen haüs = benadeelt zich zelf zeer.
Dèn deit de schjoen oet iër hee slaope geit = vergist zich deerlijk.
Dèn heet zich in de vingers gesnééje (ook: **Dèn heet zien fikke verbraand**) = heeft zich
vergist.
Dèn es boete der schraom gegange = verkeerd gehandeld.
Zoë zak zoë raod, zoë peek zoë draod = zoo man, zoo vrouw; enz.
Zoë kaäl wie ein loës = erg kaal, geheel kaal.
Veur den tuteman = is verloren.
Ein verlaote kèrel = 'n karakterlooze, schaamteloze vent.
Dao waor ich mit belump aachter koome = dat vernam ik op slinksche wijze.
Dèn kriegt der wauf in der start = dat loopt mis.
De lebendige zit in de huuf = valt alles tegen.
Zoë gevange, oë gehange = zoo verdiend, zoo verteerd.
Dèm (of: dat) **môs 'ch ins oetschpikkeleere** = ik moet die(n) of dat eens nagaan.
Da's enne heggen-avekaat = 'n raadgever in allerhande (meestal kwade) zaken.
Da's enne lastige pottentaat = 'n lastig heerschapp.
Dao zuuste meech en kroekeschèrf = daar zie je 'n klein misvormd persoon.
Dat zuent fieng neüt es ze gekrakt zuent = 'n moeilijk geval.
Hèn es zoë stom wie eenne koekkoek (ook: **en uul**) = zijn spraak verraadt hem.
Dèn es beruuzingd veur en schiët = onnoodig bezorgd. {p.59}
Hèn geit miech aan wie eenne hònd = aansnauwen.
Doe kriegs-ze veur de brits = op de broek krijgen.
Hèn luyt met et heulsje en kòn et stekske neet veende = niet wel bij het hoofd.

Dèe howste ee gen naas = die () had je onder den duim.

IX. Ontleend aan vriendelijkheid, vergoelijkking, en optimistische beschouwing.

Hèe es deur et löök = uit de miserie.

Get blijft altijd = 'n vergoelijkende uitdrukking voor: er hapert altijd iets.

Das eine n' oetgeüuterde, geweeksde = 'n slimmerik, 'n uitgeslagen iemand.

Das èevel eine loeze gek = 'n slimmerik, die zich dom houdt.

Dèe hat deech et geld neet aafgestoole = ge hebt een goede leermeester gehad.

Dao konste neet bie slaope = geld brengt altijd nog geen geluk.

Hèe zeet good der een = is welvarend.

T'es neet al verdeend, wat verdeend heisj, mê watste een de tesj hübs = stopwoord; schijn bedriegt. Ook voor 't stereotiepe: o zoo!

Dèe hauw ein good oerviej kreegge = 'n mooie bijval.

Dao kriegt noets geinen haan nao = dat is vergeten.

Het es get veur oozen tied gewest en blijft ouch dernao = optimistisch voor: de wereld is nooit volmaakt.

Ei keend moot reure of treure = is speelsch of ziek.

Das boets veur wederboets = dienst geeft wederdienst. Ook als de eene minder nette streek wordt vergolden met 'n andere dito.

Das oppe naold = piekfijn.

Der keuning sleit al daag nuij geld = zonder zorgen.

Dee hat noëts nieme veur ein spàng onrech gedaon = 'n eerlijke goeierd.

Mè moot alle luuj veur braaf aa ziën = humoristisch gezegd voor: wees voorzichtig.

Braaf hat de naas aaf, en eidereen hat ze nog = wees voorzichtig. {p.60}

Eech neum diech maan en pèerd = ik spreek rechtuit.

Dèe mòtte veer de schjoon ens wissche = verrassen.

Dèe steekt de brets = die gaat het goed.

Wèe zien naas afsnièjt verschjandeleert zien gezich = trek partij voor je familie.

Wèe zienne tied welt verknoeve, hilt bieën, kniën en doeven = met zich toe te leggen op dergelijke liefhebberijen, verliest men een tijd die men heel wat nuttiger gebruiken kan.

Daaraan is niets verdiend.

Dèe heet de polver oetvonde = is bij de hand.

Bie de bak zeen = bij de hand zijn.

Dèe heit de bein mit muggevet gewrèeve = is kwiek.

Der noëd deit ein oud wief draave = nood dwingt.

Baeter ein vleg gevange es meute gegange = lediggang deugt niet.

Mit vallen en opstaon liert et kind gaon = alle begin is moeilijk.

Baeter verkocht en berowd es gehauwe en berowd = voorbij is voorbij.

Dao kont geer ein stuelke an neeme = een goed voorbeeld aan nemen.

Eeder drieft et water nao zien meule = ieder zorgt voor zich zelf het meest.

Dèe heet mië geluek es eine hond die verzuupt = die heeft alle geluk.

Eine kòël zonder kop dougt neet = die staat z'n man.

Dèe daanst wie eine aap in ein speul kèegele = die is voorzichtig.

Wèe euver den hond kumt, kumt ouch euver der start = als één schaap over de brug is, volgen er meer; als ge dit kunt, kun je ook 't andere.

Zoelang ein muschj op der toën sit, kan eeder schjeete = dat is vrij spel.

Dat es mer ein roet oet ein veenster = niet zoo heel erg (i. v. dat eertijds ten lande een venster bestond uit verschillende ruitjes).

Dat es ein sterk shtuk in ein ow brook = 'n lastig geval.

Hèè weet wao haas sliëpt = weet 't mooie van 't geval.
Daoveur kroep 'ch op meen bloôte kneeën = geen moeite te groot.
Dao moot 'ch es euver slaope = over nadenken. {p.61}
Daoveur konste deech nog es werme = niets blijft onbeloond.
Dèè es zoe loes wie et hoot van de galg = laat zich niet beetnemen.
Dèè kint de gazèt van boete = weet alles.
Hoot en leid wiest alledaag = elk huis heeft zijn kruisje.
Alle hoot dougt neet veur fluëte te make = alles van 't zelfde soort is niet even goed; soort bij soort.
Leever eine deaf an gen kleenk es ein loestervink = wacht u voor luistervinken.
Wèè loestert versteit ein veur twië = luistervinken brengen, doordat ze uit wat ze afliusterden steeds meer maken, leugens in het land.
't Is baeter de schjoon te versliete es de hood = nooit veinzen.
De eng krao pikt de ander gen oug oet = de eene (dief, enz.) doet de andere geen scha, legt den ander niks in den weg.
Ei schrao verstoon es baeter es et fienste persès = procedereen kost altijd geld; probeer dus vooraf steeds naar onderlinge schikking.
Monkende katte haole et vleis oet genne pot = houdt hem (vanwege z'n overdreven vriendelijkheid) in de gaten.
Alles geit, behalve ein slek diej krüpt = alles komt wel terecht.
Dao es get in oërwège = op komst.
Dat geit mit ei puunhènschje = dat gaat gemakkelijk.
Mit ei hauf oug; mit ei hauf oër = 'n uitdrukking.
Nuuje daag breengt nuuje raod = die leeft dat hij zorge.
Eeder ziene zin, en eeder look ziene peen = ieder z'n smaak.
Et stjeet zoe vas wie eine pot = dat is zeker.
Drij es et rècht van et speul = alle goeie dingen drie.
Baeter eine lap es ei look = beter iets dan niets.
Das ein van hoeg kom-aaf = voornaam (rijk) persoon.
Dat es nog geine kattedrèk = vlak dat maar niet weg; ook: dat is nog al 'n aardig geldsommetje.
Dèi hat ze: hèè hoeft ze mer te knikke = geld "met den dikke"; hij heeft veel geld.
Dèè et laank hat, leet laank hange, mê es et te laank, dan sleipt het = handelt altijd wijs.
Koop naobers reender, trouw naobers keender; dèè es noets bedrooge = blijf met keuze en {p.62} handel in de buurt welke ge kent, en riskeer niet in 't vreemde.
Niemes hat zichzellef gemàk = elkeen heeft z'n gebreken.
Dèè heet kneuk an der zak = ferm gebouwde gebouwde kerel.
Zoë vief wie ein wessel = erg vlug.
Dèè weerd roëd op gene kaamp = hij wordt bij de hand.
Hèè lèt zich neet iegen nak kroepe = hij laat zich geen kat in den zak verkoopen.
Dat es de maan die de waage riejt = dat is je man.
Dèè hat eine gooje steunstek die hum iegen nak springt = hij heeft zijdelingsche hulp.
Minsch zien en minsch bliëve = steeds uw fatsoen houden.
Puünen es kaaf, bis-te et meug dan wisch-ste het aaf = de liefde is niet bestendig van duur.
Eeder puunt zien vrouw op zien meneer = elkeen handelt tenslotte naar eigen zin en idee.
't Es get in der welt; de ein hat der bügel, der ander et geld = een gelaten verzuchting.
Laank en smaal, steit te kaal; kort en dik, steit ongeschjik; meddelmaat seert de straot = gezegd van de menselijke gestalte.
Niks wat presseert noch brènt = doe het maar kalm af.
Dèè deit of et hum mit kar en wagel naokiëm = hij doet al te royaal.

Van den einen broor an der andere = zonder twijfel billijk. Voor spotgoedkoop zegt men: **toeprij**, of: **sjanekoup**.

Dèe mooste ens wanne = waarschuwen.

Dèe eine hauve neet estimeert es eine gaanse nit jaard = past op de kleintjes.

Wo rouk es, es vuur naobië = altijd iets van waar.

Zoë reijt wie ei snoor (gespanne snoor) = mooi recht.

't Es mêt eine greuzel (ook: greumel) = een nietigheid, verdoezelend.

Eine stuuver oonreijt niemt reejte neet wèg = onrechtvaardig goed gedijt niet. Men hoort ook: *eine stuuver onreijt niemt ein reijte neet êweg*.

Zoë stuuver wie eng oug = zeer helder.

Zoë stèl wie ei muuske = erg stil.

Zoë vlot wie ein bieje = heel gauw. Ook voor: zeer nijverzaam.

Zoë loës wie ein veenk = erg slim.

Wie dikker vot wie groeter brook = hoe rijker hoe meer zorgen. {p.63}

Dèe hat stôl a gen prije = hij kan ergens tegen. Ook: **Dèe hat stôl an de prije**.

Et mus ens en sjoor geld valle = in een slechten tijd of in slechte omstandigheden verzucht.

Hùb mêt de koeraasj (jongeren zeggen: **riskeer deech mêt ens**) = heb den moed ertoe, waag het maar eens.

Hèe es op rabot (jongeren zeggen: **hèe geit spanzeere**) = hij knapt de boel op. Ook: hij gaat er op uit.

Spierke veur spierke boewt der vogel zien neest = past voor de kleintjes.

De stouëf en de wieve behuure heim te blieve = de goede huisvrouw blijft bij den haard.

Dao kaveer 'ch veur = blijf ik borg voor.

Laot de boel mêt schjebbele = laat 't maar gaan.

De gezondheid es ene spaarpot: mêt keent ierst de weerde es ze weg es = spot niet met je gezondheid.

Eeder mêm veendt heur keend et fleenkst = iedereen trekt partij voor 't zijne.

Eech wil dao gein allegaasche veur hêbbe = ik wil er geen twist of woorden om hebben.

De foek is d'roet = krachtig opgewekt.

Dat is geinen onèève minsch = met die(n) kunt ge goed opschieten. Men zegt ook: **Dat is 'n scharmante minsch**, b.v.: dat mèèdje kriegt eine scharmante minsch = dat meisje krijgt 'n goeden (of: oppassenden) man.

Dat floept em = dat lukt hem.

Dao kan geine n' an tippe = steekt boven anderen (alles) uit.

Met lief en ziël verkoojt = ergens aan gehecht.

Met kón zeech baeter drieje op ei lake es op eine scholk = ieder zoekt z'n gemak, en neemt 't.

Et meitsje es broed, en et leedsje oet = einde.

Amen en de deur toew = slot, of genoeg geweest.